

“Voor wie weet dat er meer is tussen hemel en aarde dan spoetniks en maanraketten” Over de tijdschriften *Jong Kultuurleven* (1955–1960) en *Jeugd en Cultuur* (1960–1983)

ANTON MILH

In deze bijdrage wil ik de geschiedenis schetsen van twee bijzondere dominicaanse tijdschriften: *Jong Kultuurleven* en zijn opvolger *Jeugd en Cultuur*. Doorheen de zevenentwintig jaargangen die van beide periodieken samen zijn verschenen, tekenen zich enkele duidelijke inhoudelijke lijnen af. Deze vertellen iets over de contextuele inbedding van de twee tijdschriften, alsook over de *histoire humaine* die erbij op de achtergrond heeft gespeeld. Door dit alles aan bod te laten komen, hoop ik tot een ‘biografie’ van *Jong Kultuurleven* en *Jeugd en Cultuur* te zijn gekomen die zowel boeiend is voor hen die de tijdschriften niet of nauwelijks gekend hebben, als voor hen die er jarenlang op geabonneerd waren.

‘Kunstenaars voor de Jeugd’

In september 1948 vatte Antoinette Buckinx-Luykx, een schrijfster en dichteres die vooral bekendheid had verworven door haar kinderboeken, het plan op om een vereniging te stichten voor katholieke, Vlaamse jeugdschrijvers. Buckinx-Luykx had dit idee gehaald bij ‘Schrijvers voor de jeugd’, een vereniging waarvan zij bestuurslid was maar die geen uitgesproken levensbeschouwelijk profiel had. Met de nieuw te stichten organisatie moest dit anders zijn. (Jeugd)schrijvers die zich aanmeldden of aangesproken werden voor dit nieuwe initiatief waren o.a. Armand Boni, Anton van de Velde, Antoon Aerts (ps. Lindekruis), Renaat Joostens (ps. Albe) en Karel Vertommen. Al snel werd ook Maurits Van Haegendoren, op dat moment nog verbondscommissaris van de Vlaamse Katholieke Scouts, gepolst om in het bestuur te stappen omdat hij “in zeer ruime mate voor een ontwikkelde, Vlaamse jeugd” ijverde.

Op een bijeenkomst later in het najaar van 1948 werd besloten om het initiatief open te trekken naar alle Vlaamse katholieke kunstenaars die hun passie en kennis wilden delen met de jeugd. Beeldende kunstenaars en musici mochten zich dus ook aansluiten. Zij zouden in

1 *Kunstenaars voor de Jeugd 1948–1968*, Brecht – Antwerpen, 1968, p. 11.

het bestuur vertegenwoordigd worden door de kunstschilders Jos De Maegd en Kallist Fimmers O. Praem. De vereniging, die vanaf nu onder de naam 'Kunstenaars voor de Jeugd' door het leven ging, stelde zich tot doel om zo snel mogelijk een persorgaan uit te brengen, waardoor de jeugd kon worden bereikt. Een eigen tijdschrift was op dat moment nog wat te ambitieus, en daarom startte men onderhandelingen op met *De Vlaamse Linie*.

De Vlaamse Linie was een spin-off van *De Linie*, een blad dat werd uitgegeven onder toezicht van de Nederlandse jezuïeten. *De Linie* bleek het Vlaamse publiek echter niet aan te spreken, en daarom werd er besloten een apart blad voor Vlaanderen uit te geven. Op 1 oktober 1948 was de eerste editie van deze *Vlaamse Linie* verschenen en het bleek meteen een groot succes.² Toen de 'Kunstenaars voor de Jeugd' in december 1948 contact opnamen met de redactie van *De Vlaamse Linie*, stond het blad nog maar in de kinderschoenen. De onderhandelingen tussen assistent-redacteur Albert van den Daele S.J. en het bestuur van de 'Kunstenaars' verliepen vlot, en er werd besloten tot de uitgave van een inschuifblad bij *De Vlaamse Linie*. Dit zou de titel *Jeugdlinie* meekrijgen. De redactieleden van de *Jeugdlinie* werden geleverd door de 'Kunstenaars', maar het werd in principe als onafhankelijk van de vereniging beschouwd. Op 18 februari 1949 verscheen het eerste nummer van *De Vlaamse Linie* waarin de *Jeugdlinie* was ingesloten.

De daaropvolgende jaren betekenden een periode van gestage groei, zowel voor *De Vlaamse Linie* (en dus de *Jeugdlinie*) als voor de 'Kunstenaars voor de Jeugd'. *De Vlaamse Linie* bereikte in 1949 een gemiddelde oplage van 19.000 exemplaren, en de 'Kunstenaars' sloten het jaar 1950 af met vijftachtig leden. In dat jaar werd ook de beroemde auteur Ernest Claes aangesteld tot voorzitter, wat de naam en faam van de 'Kunstenaars' natuurlijk zeer ten goede kwam. De vereniging bood haar leden niet enkel de gelegenheid om te 'netwerken', maar verzorgde ook uitgaven en organiseerde tentoonstellingen en lezingen waardoor hun werk voor het voetlicht werd geplaatst.

In 1954 ontstonden er wrijvingen tussen de 'Kunstenaars' en de *Jeugdlinie*. Het blijft giswerk wie of wat daarvan de oorzaak was. In een verslag dat de eerste twintig jaar van de 'Kunstenaars' beschrijft, wijst de (anonieme) auteur als oorzaak van de problemen op "de eigenge-reidheid van één persoon, maar die toch veel macht bleek te hebben"³. Zat de inhoudelijke lijn van *De Vlaamse Linie* er misschien voor iets tussen? Onder de opeenvolgende hoofdredacteurs Karel Van Isacker (september 1949-juni 1950) en Albert van den Daele (juni 1950-september 1953) raakte het blad immers berucht vanwege zijn strijdend katholieke en vooral radicaal Vlaamsgezinde koers. Onder de hoofdredactie van pater Elias Vandenbussche (september 1953-september 1962) werd

2 Cf. B. R. C. A. BOERSEMA, *De Linie, 1946–1963: Een weekblad in handen van jezuïeten. Onderzoek naar de pers als middel tot apostolaat*, Amsterdam, 1978, hoofdstuk VIII: "De Vlaamse Linie" (p. 115–136).

3 *Kunstenaars*, p. 20.

deze koers dan weer gematigder.⁴ Wanneer we kijken naar de ‘Kunstenaars’, dan valt op dat de meesten onder hen uitgesproken flamingant waren. Moeten we de fricties tussen de *Jeugdlinie* en de ‘Kunstenaars’ in het licht zien van de inhoudelijke koerswijziging bij *De Vlaamse Linie*, die werd doorgevoerd rond dezelfde tijd? Hierover kan geen uitsluitsel worden gegeven. De pogingen van de ‘Kunstenaars’ om meer zeggenschap over de *Jeugdlinie* te krijgen mislukten in ieder geval opnieuw “door die éne persoon”, zo schrijft de chroniqueur van de ‘Kunstenaars’. De vereniging was haar persorgaan dus kwijt.

De oprichting van *Jong Kultuurleven*

In 1955 stond in het mededelingenblad van de ‘Kunstenaars’ de volgende melding te lezen: “Eindelijk gaat onze droom in vervulling. Wij zullen een eigen tijdschrift hebben”⁵. Het blad zou *Jong Kultuurleven* gaan heten en was een samenwerking tussen de ‘Kunstenaars’ en de paters dominicanen.

De naam van het nieuwe tijdschrift was natuurlijk een verwijzing naar het bekende tijdschrift *Kultuurleven*, dat sinds 1930 werd uitgegeven door de dominicanen en dat zich van meet af aan profileerde als “de spreekbuis van de katholieke intelligentsia in Vlaanderen”⁶. Naar analogie met *Kultuurleven* wilde *Jong Kultuurleven* dus een cultureel tijdschrift zijn voor de katholieke (studerende) jeugd. Het zou wel bij deze knipoog op het vlak van naamgeving blijven: *Jong Kultuurleven* (en later *Jeugd en Cultuur*) en *Kultuurleven* hebben steeds zelfstandig naast elkaar bestaan, en er zijn geen aanwijzingen doorheen de jaren van nauwere – laat staan structurele – samenwerkingsbanden tussen de twee tijdschriften (op enkele artikels van pater J. H. Walgrave in de beginjaren na, cf. *infra*).

Over de specifieke reden(en) voor de samenwerking tussen de ‘Kunstenaars’ en de dominicanen bestaat er geen duidelijkheid. Natuurlijk sloot *Kultuurleven* – zij het voor volwassenen – qua opzet goed aan bij wat de ‘Kunstenaars’ – voor de jeugd – voor ogen hadden: een breed cultureel tijdschrift met een duidelijk katholiek profiel. Daarnaast hadden de dominicanen een zeer goede reputatie wat betreft het uitgeven van tijdschriften (hierbij denk ik naast *Kultuurleven* aan het *Tijdschrift voor Filosofie* en het *Tijdschrift voor Geestelijk Leven*). De paters hadden de *knowhow* en de infrastructuur om een tijdschrift op te starten en uit te bouwen. In 1905 hadden ze in Lier nl. de uitgeverij ‘Geloofsverdediging’ opgestart, die in 1913 was overgeplaatst naar het Antwerpse dominicanenklooster. Tussen de twee wereldoorlogen publiceerde ‘Geloofs-

4 Cf. K. DRABBE, *De Vlaamse Linie en de heropleving van de naoorlogse Vlaamse beweging*, in *Wetenschappelijke Tijdingen* 57 (1998) 217–236, p. 232–234 en N. WOUTERS, *Linie, De*, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* 2 (1998) 1914.

5 *Kunstenaars*, p. 21.

6 L. KENIS, *Katolieken en de totalitaire uitdaging. Sociaal-politieke standpunten van Kultuurleven in het interbellum*, in *Kultuurleven* 49 (1982) 690–706, p. 691.

verdediging' enkele tijdschriften, tal van religieuze en apologetische werken, alsook boeken over belangrijke maatschappelijke thema's. In de Tweede Wereldoorlog werd de uitgeverij omgedoopt tot 't Groeit'.⁷

De predikheren konden naast deze meer praktische ondersteuning ook inhoudelijk heel wat aanleveren. Ze hadden namelijk een lange traditie van apostolaat onder de (studerende-intellectuele) jeugd. Zo hadden ze al in 1649 te Leuven een 'Sint-Thomasgenootschap' opgericht voor de zedelijke en godsdienstige verheffing van de studenten. Het Franse revolutionaire bewind schafte echter universiteit en genootschap af, maar toen de universiteit in 1835 terug naar Leuven kwam (na het jaar voordien heropgericht te zijn geweest in Mechelen), richtten de dominicanen het genootschap opnieuw op.⁸ In de jaren 1920 was pater J. L. Callewaert bezieler van het Leuvense Sint-Thomasgenootschap, en hij richtte er ook een succesvolle tak van op in Gent. Pater Callewaert had het tot zijn levensmissie gemaakt om geestelijk leidsman te zijn van de Vlaamse katholieke jeugd. Getuige hiervan zijn hoofdredacteurschap tussen 1922 en 1926 van het dominicaans tijdschrift *Onze Jeugd* (1920–1932) en zijn vele publicaties die specifiek gericht waren op of gingen over jongeren. Na de Tweede Wereldoorlog animeerden de dominicanen het 'Katholiek Universitair Centrum' (KUC) te Gent, dat de gelovige en zoekende studenten van de neutrale Rijksuniversiteit wilde onthalen en samenbrengen. Ook het populairiserend theologisch werk van pater Ambroos Remi Van de Walle kan in de dominicaanse apostolaatstraditie van aandacht voor de jongeren geplaatst worden.⁹ Hoewel we dus niet precies weten waarom de 'Kunstenaars voor de Jeugd' besloten samen te werken met de dominicanen voor *Jong Kultuurleven*, is het zeker een begrijpelijke keuze geweest.

Een idealistisch en humanistisch tijdschrift

In oktober 1955 verscheen het eerste nummer van *Jong Kultuurleven*, met als ondertitel *Kunstenaars voor de Jeugd*. Het tijdschrift zou negen keer per jaar verschijnen en ongeveer dertig bladzijden per nummer beslaan. In het editoriaal *Ontmoeting* schreven de redacteurs dat er dikwijls op een neerbuigende, lacherige wijze over de jeugd werd gesproken en geschreven. Dat wilden zij zeker *niet* doen: zij hadden namelijk een optimistische kijk op de jeugd. De jongeren van vandaag konden namelijk niet meer terugvallen op de waarden en normen die vroeger door de hele maatschappij werden gedragen, zoals de generaties van hun ouders en grootouders. Ze moesten zich *zelf* uit de slag trekken, in een moderne wereld

7 L. SIMONS, *Het boek in Vlaanderen sinds 1800. Een cultuurgeschiedenis*, Tielt, 2013, p. 396.

8 P. J. A. NUYENS & K. PALINCKX, *Sint-Thomasgenootschap*, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* 3 (1998) 2756–2757.

9 Zo was het eerste gepubliceerde werkje van Van de Walle, *God die mijn jeugd verblijdt* (1960), een bundeling van enkele conferenties die hij aan jongeren had gegeven (J. METTEPENNINGEN & L. GEVERS, *Ambroos Remi Van de Walle. Theoloog, Dominicaan en Vlaming*, in *Trajecta* 14 (2005) 80–101, p. 88).

die een bedreiging vormde voor de essentie van het mens-zijn en de manier waarop de mens zich tot God, medemens en maatschappij verhiel. Deze jeugd had ook begrepen dat het geen zin had deze bedreiging tegen te gaan in elke betekenisfeer apart (d.w.z. afzonderlijk op politiek, economisch, sociaal, cultureel, godsdienstig... vlak) zonder een overkoepelend ideaal: de jongeren “willen [daarom] het harmonisch geheel van al deze idealen en weten dat het hierbij vooral gaat om een herwaardering van de diepere mens die dreigt hopeloos ten onder te gaan in de onbeheersbare deining van een materialistische eeuw”¹⁰. De jeugd begreep dat ze geroepen was haar ketens te verbreken en mens te worden, mens te zijn.

Het idee van de mens die zich moet staande houden in een wereld op drift, is nadrukkelijk aanwezig in *Jong Kultuurleven*. Ook in *Kultuurleven* werd deze gedachte geëvoceerd. De hoofdredacteur van dit tijdschrift van 1945 tot 1957, pater Jan Hendrik Walgrave, heeft dit geduid in een artikel in 1983. Daarin schreef hij dat de verschrikkelijke ervaring van de Tweede Wereldoorlog “één grote aanslag op het humane, het menselijke [was], waarvan de historische vorm de cultuur is. Met het einde van de oorlog was het proces van ontmenselijking en herbarbarisering niet afgelopen, zoals het evenmin met de oorlog begonnen was. De kiemen waren reeds duidelijk aan het werk in een vrij ver verleden toen de autonomie van de menselijke rede als richtsnoer van het menselijk leven tot een eerste absolutum werd verheven, en de mythe van de moderne mens, de mythe van een eindeloze vooruitgang door exacte wetenschap en techniek, de mentaliteit was gaan beheersen”¹¹. Na de Tweede Wereldoorlog zetten de processen van industrialisering, economisering, rationalisering... zich onverminderd door, en deze gingen zeker vanaf de jaren '60 gepaard met een ongebreideld vooruitgangsoptimisme. Een sleutelterm in dit kader was de ‘vervreemding’: de vervreemding van de mens van de natuur, van zijn medemens, van God. Daartegenover wilde Walgrave het zogeheten ‘christelijk humanisme’ plaatsen. Het humanisme omschreef hij als “de kultus van het humane, de volle harmonische ontplooiing van al het goede, edele en schone dat tot de mogelijkheden van het mens-zijn behoort, het aan het licht treden en stralen van de ware mens of van de diepere waarheid van de mens”¹². Vanuit christelijk perspectief is de mens hiertoe slechts in staat door zich vrij te maken van zonde en zelf-zucht, om niet te vervallen in machtsdrang en hoogmoed. Om zijn christelijk humanistische ideeën uit te leggen en te verspreiden, beperkte Walgrave zich niet enkel tot artikels in *Kultuurleven* (waar hij schreef onder zijn bekende pseudoniem ‘Humanus’),¹³ maar hij kreeg hiervoor ook een forum in *Jong Kultuurleven*.

Zo schreef Walgrave bijvoorbeeld in het eerste nummer van *Jong Kultuurleven* een artikel over *Mens en Robot*. Hij stelde daarin vast dat de ro-

10 DE REDACTIE, *Ontmoeting*, in *Jong Kultuurleven* (hierna: JKL) 1 (1955–1956) nr. 1, 1–3, p. 1 en 3.

11 J. WALGRAVE, *Humanus revisited. Een oud-redacteur aan het woord n.a.v. 50 jaar Kultuurleven*, in *Kultuurleven* 50 (1983) 24–29, p. 24.

12 J. WALGRAVE, *Humanus revisited*, p. 26.

13 Cf. B. J. DE CLERCQ, *De vlag van het christelijk humanisme (1945–1964)*, in *Kultuurleven* 67 (2000) nov.-dec., 16–27, p. 16–20.

bot de mens langzaamaan volledig overbodig maakt in het productieproces. Toch staat de mens hoger dan de robot, want de robot is beperkt tot die functies waarvoor hij gemaakt is, terwijl de mens zelf denkt, fantasie heeft en veelzijdig is. De mens blijft meester van de robot zolang hij zich niet verliest in de heerschappij die hij over de robot heeft, want dan verliest hij de innerlijke vrijheid die hemzelf kenmerkt. Dit leerzame perspectief wordt ons aangereikt door de robot. De robot biedt ons ook de kans om ons niet langer continu met arbeid bezig te moeten houden, en heeft aldus de 'vrije tijd' gecreëerd. De vraag is nu of wij in die vrije tijd ver-slaafd raken aan de robot, of dat de robot ons werkelijk kan vrij-maken voor iets anders. De vrije tijd geeft ons de kans om de gave van God, ons mens-zijn, met behulp van Gods genade verder te ontwikkelen en steeds meer mens te worden. Daarvoor is er nood aan introspectie en verinnerlijking, een meer door-leefd bestaan, maar ook aandacht voor bijvoorbeeld kunst en cultuur.

In een ander artikel in de eerste jaargang contrasteerde Walgrave zijn humanisme met het materialisme. De mens is méér dan een atomenstructuur, de mens is vrijheid, is cultuurscheppend, aldus de pater. Dit 'creëren' van cultuur moest gebeuren met een doel, een ideaal voor ogen, nl. "de steeds verdere verwezenlijking van de menselijkheid"¹⁴. Hierbij diende men zich dan ook goed te realiseren dat de mens niet het middel is om de wereld op te bouwen of te cultiveren, maar dat de mens het doel is. Walgraves humanisme sloot nauw aan bij het personalisme van de Leuvense moraaltheoloog Louis Janssens, die in deze jaren school maakte.¹⁵

Een dominicaans tijdschrift

Naast Walgrave waren er nog heel wat dominicanen die in die eerste jaren voor *Jong Kultuurleven* artikels aandroegen. Zo schreef de filosoof Vincent De Vogelaere een bijdrage over het existentialisme; Edward Schillebeeckx – toen nog docent aan het theologicum van de dominicanen te Leuven – schreef een bijdrage over de Goede Week en Pasen; en Ambroos Van de Walle schreef o.a. een artikel over de relevantie van de Heilig Hartdevotie en een reeks bijdragen over *God en de mens in de hedendaagse katholieke roman*. Dit snijvlak van religie en cultuur werd ook aangeraakt door drie andere dominicanen, nl. door Matheus Schroons, die een artikel schreef over Bachs Johannes- en Mattheuspassie; door Mannes Pierlé, die een essay schreef waarin hij het gebrek aan diepgaande aandacht voor de christelijke levensopvatting in hedendaagse films aanklaagde; en door Remi Vanden Bussche, die katholieke elementen in de literatuur en de poëzie beschreef. In de eerste jaargang verschenen er overigens ook twee artikels, getiteld *Marxi-*

¹⁴ J. H. WALGRAVE, *Het hedendaags Humanisme*, in *JKL* 1 (1955–1956) nr. 5, 131–135, p. 135.

¹⁵ Cf. R. BURGGRAEVE, *Het holistisch personalisme van magister 'Lowieke' Janssens*, in *Collationes* 32 (2002) 315–322.

sme, Mystiek van de Arbeid en *De Arbeid van de Kristen*, van de hand van 'J. Ter Brand O.P.' Dit was een schuilnaam van Juliaan ('J.') De Clercq, kloosternaam Bertrand(us) (anagram: 'Ter Brand'), die op dat moment nog niet gewijd of afgestudeerd was, en daarom nog niet onder zijn eigen naam mocht publiceren.

Redactie en medewerkers

De redactie en het beheer van het tijdschrift waren eveneens in dominicaanse handen: pater Piet Joris Waelkens was de hoofdverantwoordelijke en werd in zijn taak bijgestaan door pater Jozef Ketele. Waelkens schreef zelf nooit een bijdrage voor *Jong Kultuurleven*, en ook niet voor de latere opvolger *Jeugd en Cultuur*. Ketele schreef daarentegen wel enkele artikeltjes in de eerste jaargang, waaronder een hulde aan pater Callewaert bij diens zeventigste verjaardag.

Naast de paters Waelkens en Ketele waren er nog enkele redactieleden, die voornamelijk werden aangeleverd door de 'Kunstenaars voor de Jeugd'. Dit waren Buckinx-Luykx, Albe, Lindekruis en Vertommen. Ook Anton Van Wilderode (ps. van Cyriel Coupé) behoorde tot de kernredactie, samen met de priester Jozef Delmotte. Dit team bleef ongewijzigd voor de eerste drie jaargangen. In het colofon van de vierde jaargang zien we dat de schrijfster Thilda Deckers in de plaats kwam van Buckinx-Luykx.

Men had de gewoonte om vooraan in het tijdschrift de namen van de (vaste) medewerkers van het tijdschrift op te nemen. Hier zien we o.a. vermeld: de auteur en schilder Dirk Vansina¹⁶, de priester-musicus Ignace De Sutter, de notoir flamingante jezuïet Marcel Brauns, Kallist Fimmers, Ernest Claes, Maurits Coppieters en Mgr. Karel Cruysberghs. Een heel aantal onder hen heeft echter nooit een artikel geschreven voor *Jong Kultuurleven*. Wellicht ging het hier veeleer om een soort comité dat morele steun verleende dan om echt actieve medewerkers.

Jong Kultuurleven inhoudelijk

De meeste bijdragen in *Jong Kultuurleven* kunnen – ruwweg – ingedeeld worden volgens enkele grote deeltakken van kunst en cultuur: poëzie en literatuur, muziek en beeldende kunst. Andere bijdragen zijn religieus of politiek van aard. Hieronder zal ik per thema een kort overzicht van de meest relevante bijdragen geven.

16 In het archief Dirk Vansina (Leuven, KADOC, BE/942855/943) bevindt zich een map (1.34) met brieven van de redactie van *Jong Kultuurleven* aan Vansina uit de jaren '56–'57. Deze geven een interessante inkijk in de wijze waarop de nummers van het tijdschrift voorbereid werden.

Muziek

De bijdragen in *Jong Kultuurleven* over muziek betroffen meestal klassieke muziek. Zo leverde P. De Raedt in de eerste en tweede jaargang van het tijdschrift een hele reeks korte bijdragen over beroemde dirigenten (o.a. over Wilhelm Furtwängler en Herbert von Karajan). Ook Ignace De Sutter schreef zeer regelmatig artikels voor het tijdschrift, waarin hij enkele figuren uit de klassieke muziek besprak (o.m. Mozart en Carl Orff) maar het bijvoorbeeld ook had over de traditie van de volkse kerstliederen.

Eigentijdse muziek werd wel besproken in het tijdschrift, maar uitsluitend in negatieve zin. Zo had J. Baeyens het in een bijdrage over *Rock 'n' Roll* over de onvoorstelbare ontaarding van het ontspanningsleven in de steden, waarbij hij ook opmerkte dat de jeugdcriminaliteit er geweldig was gestegen. De toon was zo gezet, maar toch beloofde hij het fenomeen van de rock 'n roll zo objectief mogelijk te beschrijven. Hij wilde eerst een 'historische schets' geven van deze nieuwe muziekstroming, "die beroerde huppel-en-draaipartij". De rock 'n roll ontstond volgens hem in de V.S. rond de figuur van de "negerzanger" Elvis Presley. En zoals iedereen weet – aldus Baeyens – hebben de (Amerikaanse) negers een simpele mentaliteit, zijn ze emotioneel-wispelturig, hebben ze een aanleg voor sektarisme en zoeken ze de erotisch getinte trance op. Baeyens kon naar eigen zeggen wel begrijpen waarom de jeugd zich aangetrokken voelde door de muziekstijl die uit dit 'negermilieu' was gegroeid. In onze samenleving was de jeugd namelijk passief en vastgeroest. Bijgevolg zochten jongeren een uitlaatklep, waar ze al hun energie in kwijt konden. De rock 'n roll, met z'n wilde danspassen, kwam hier dus als geroepen. Volgens Baeyens wreven de communisten zich achter hun IJzeren Gordijn reeds in de handen, want als de westerse jeugd zo losbandig was, dan werd een toekomstige inval in het Westen als een zondagse wandeling. Daarom hield hij de jongeren het volgende voor: "De maatschappij van morgen verwacht je vooreerst als een beroepsbekwaam man, en als een levensbekwaam Katoliek. En iets waarover haast niemand het ooit heeft... als een voorbereid echtgenoot. Dat mag ik toch even zeggen, niet? Misschien wil je wel even nadenken op het onschuldige feit dat je in het huwelijksleven het moet klaarspelen om vijftig jaar lang met mekaar te kunnen praten, in plaats van met mekaar te dansen!"¹⁷

Dezelfde Baeyens schreef in de tweede jaargang overigens nog een ander artikel met de veelzeggende titel *Ondergang of wedergeboorte van een kultuur*. De V.S., de communisten, de existentialisten... allen hadden in de afgelopen decennia het huis van het oude, traditionele Europa trachten te slopen: "Als een nieuwe nationale waarde drong het kommunisme door tot in de hoogste leiding van het land. In onze steden verschenen de Juke-boxes en de Jazz-hits met de krijsende negerstemmen in sensuele trance, naast de vertrouwde kauwgomappara-

17 J. BAEYENS, *Rock 'n' Roll*, in *JKL* 2 (1956–1957) nr. 4, 135–138, p. 138.

ten. De jeugd vond haar kroegen. Alkoholisme en banditisme onder de jeugd vierden hoogtij. Een nieuwe jeugd slenterde over de straten en hokte samen in de ‘existentialistische’ kelders. [...] Huwelijksmoraal en zedelijke normen bij de jeugd kregen een erge deuk. De ontdekkingen in de concentratiekampen kwamen dit verlammeende pessimisme enkel aanwakkeren. Alle vaandels werden verbrand en men daalde als het ware in een dronken heksendans weer af in het dal naar de feesten om het gouden kalf¹⁸. Baeyens vermoedde verschillende complotten die de beschreven situatie hadden bewerkstelligd: het voortschrijden van het communisme en socialisme en een verbond tussen joden, protestanten en de loge. Hij riep de katholieke jeugd dan ook op om hiertegen te reageren: de ondergang of wedergeboorte van de Europese cultuur lagen in de balans, maar het was aan de jongeren om te kiezen naar welke kant deze zou doorslaan.

Beeldende kunst

Op het vlak van de beeldende kunst zijn er een paar personen die heel wat bijdragen hebben geleverd. Zo schreef een van de weinige actieve vrouwelijke medewerkers, kunsthistorica Rita Hostie, een reeks artikels over Nederlandse en Vlaamse kunstschilders zoals Rembrandt van Rijn, Rik Wouters en Albert Servaes. De kunstenaar en pedagoog Jos De Maegd schreef enkele bijdragen waarin hij zich – zeker in vergelijking met Baeyens’ artikels over muziek (cf. *supra*) – opvallend progressief opstelde en getuigde van een open geest. Zo stelde hij in het artikel *Het genieten van schilderijen* dat jongeren ook de moderne schilderkunst moesten leren kennen en begrijpen. Hij formuleerde hier ook zijn stelling dat echte kunst geen nabootsing is van de realiteit, maar altijd een interpretatie is van die realiteit; kunst begint dan ook maar waar de nabootsing van de natuur ophoudt. Een heel atypisch artikel van De Maegd draagt als titel de vraag *Heeft uw studentenkamer stijl?* In deze bijdrage gaf hij concrete tips voor een sobere en goedkope, maar toch stijlvolle inrichting van de studentenkamer; een teken dat het tijdschrift zich niet enkel op scholieren, maar ook op universiteits- en hogeschoolstudenten richtte.

Bijdragen over andere vormen van beeldende kunst dan de schilderkunst zijn eerder zeldzaam in *Jong Kultuurleven*. Wel vinden we een bijdrage terug van Kallist Fimmers over glasramen, alsook een reportage over de Nederlandse fotograaf Pim van Os en een interview van Albe met Pil (ps. van Joe Meulepas), de toenmalige huiscartoonist van *De Standaard*.

Wat dan weer meer aandacht kreeg, was de televisie. Vreemd genoeg werd dit medium veeleer op een technische dan op een ‘inhoudelijke’ manier behandeld in het tijdschrift, waarmee ik wil zeggen op een wijze waaruit de relevantie ervan voor kunst en cultuur had kun-

18 J. BAEYENS, *Ondergang of Wedergeboorte van een Kultuur*, in *JKL* 2 (1956–1957) nr. 2, 50–56, p. 50.

nen blijken. Wie wel dieper inging op de maatschappelijke rol die de televisie kon spelen is iemand die onder het pseudoniem 'Herman'¹⁹ schreef. In zijn artikel over de *Vlaamse Televisie* benadrukte deze dat de uitzending van Nederlandstalige programma's een belangrijke overwinning was voor de Vlaamse beweging. Niet alleen zou Vlaanderen nu veel meer te weten komen over het buitenland – want de wereld werd door het toestel binnengebracht in de Vlaamse huiskamers – maar ook de *boost* die de televisie aan de economie zou geven diende niet onderschat te worden. Tenslotte kon de televisie ook gebruikt worden als propagandamiddel voor de katholieke en de Vlaamse zaak. Dit brengt ons meteen bij een volgend punt.

Politiek

Nadat er in het *mission statement* in het eerste nummer van *Jong Kultuurleven* al was verwezen naar een aantal idealen, die o.a. ook op “nationaal” vlak verwezenlijkt dienden te worden, verscheen het eerste politiek getinte artikel in het Kerstnummer van diezelfde jaargang. De kapucijn Max Wildiers (die dit artikel nog ondertekende met zijn kloosternaam Norbertus) besprak in *Vlaming en Wereldburger* de paradox tussen de roeping om een mens met een open geest te zijn in een tijd van globalisering, en het appel om een zelfbewuste Vlaming te zijn. Wildiers schreef in zijn artikel dat deze twee niet met elkaar in strijd hoefden te zijn, maar dat wanneer men zich ontwikkelde tot Vlaming, men zich tegelijk ook ontwikkelde tot wereldburger. Hij wees zo een weg aan tussen een oppervlakkig en verarmend internationalisme en een bekrompen nationalisme, en pleitte voor eenheid in verscheidenheid.

In de derde jaargang verscheen een reeks artikels over de Vlaamse beweging van Frans Van Mechelen, die later nog minister van Nederlandse Cultuur werd voor de CVP. Van Mechelen besprak in zijn artikels o.a. de IJzerbedevaart, het belang van socio-economische welvaart voor de bestending en verspreiding van de Vlaamse cultuur en de negatieve (anti-Vlaamse en antikatholieke) invloeden waaraan de Vlaamse arbeiders in Wallonië volgens hem blootgesteld stonden.

Een heel-Nederlandse agenda was ook niet vreemd aan het tijdschrift in deze beginjaren. Bij de aanvang van jaargang 4 (1958–1959) maakte de redactie bekend dat *Jong Kultuurleven* niet enkel meer haar pijlen zou richten op de Vlaamse jeugd, maar ook op de Nederlandse. Het tijdschrift wilde ertoe bijdragen “onze katholieke studerende jeugd benoorden en bezuiden de staatsgrens meer vertrouwd te maken met de idee van de werkelijke eenheid van onze gemeenschappelijke Nederlandse cultuur, en méér nog: het wil deze, door niemand meer betwiste historische en actuele eenheid tot een eigen ervaring helpen maken”²⁰.

19 Misschien was dit een schuilnaam van frater Joris Hoérée (kloosternaam 'Hermanus') die in 1953 was ingetreden bij de dominicanen. Hoérée behaalde een *master of television* in de V.S., maar verliet de orde in 1968.

20 JKL, *De bakens verzet!*, in JKL 4 (1958–1959) nr. 1, 1, p. 1.

In de volgende jaargang verscheen er een artikel van Maurits Van Haegendoren onder de veelzeggende titel *Samen pompen of samen verdrinken*. Door de internationale gerichtheid van Nederland en door de Franse invloeden in Vlaanderen werd de Nederlandse cultuur in haar voortbestaan bedreigd, aldus Van Haegendoren. Hij benadrukte dan ook het belang van een nauwere samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland op cultureel gebied, bijvoorbeeld door het gezamenlijk financieren van grote filmproducties. In het laatste nummer van deze jaargang pleitte de Nederlandse schrijver Anton Van Duinkerken (ps. van Willem Asselbergs) overigens ook voor zo'n toenadering tussen Noord en Zuid, meer bepaald op letterkundig gebied. Bijdragen waarin kunstenaars uit Frans-Vlaanderen en Zuid-Afrika werden besproken tonen aan dat er een interesse leefde bij de redactie voor deze 'stamverwanten'. In dit licht valt het ook op dat in de jaargang 1959–1960 de Benelux uitvoerig werd besproken aan de hand van cijfers en praktische voorbeelden, dus nog geen jaar nadat deze economische unie een feit was. De Benelux werd zeer positief voorgesteld, vermoedelijk omdat de redactie deze economische unie ook zag als een stap op de weg naar een grotere culturele eenheid.

Religie

De bijdragen over religie in het tijdschrift werden voornamelijk geschreven door dominicanen en kunnen ruwweg opgedeeld worden in twee categorieën: artikels over louter binnenkerkelijke, theologische onderwerpen (bv. van Van de Walle en Schillebeeckx) en artikels die onderwerpen op het snijpunt van religie en cultuur behandelden (bv. de artikels van Schroons en Vanden Bussche).

In de eerste categorie kunnen ook de artikels over oecumene en de houding van de kerk tegenover niet-christelijke godsdiensten worden ondergebracht. Op dit vlak zou er zich zelfs een duidelijke koerswijziging gaan aftekenen. In de eerste jaargang verscheen een nummer dat voor een heel deel gewijd was aan de oecumenische problematiek. Een reeks getuigenissen van katholieken over de hele wereld werd in het nummer opgenomen, om de bidweek voor de eenheid onder de christenen inhoudelijk meer gestalte te geven. Zo klonk in een Zweedse getuigenis duidelijk door dat men wenste dat het land opnieuw de weg mocht gaan van de vele Zweedse heiligen van vóór de Reformatie; vanuit Gent kwam er een boodschap van een bekeerling; en vanuit Chili ontving men het bericht dat de wedijver met de protestanten er in alle hevigheid toenam. Van Anton Van Wilderode werd in dit nummer *Vader der Una Sancta* opgenomen, een gedicht met een veelzeggende titel dat hij schreef over de paus naar aanleiding van het jubeljaar 1950.

Het januarinummer van *Jong Kultuurleven* in 1957 was opnieuw gefocust op de bidweek voor de eenheid onder de christenen. In dit nummer schreef de dominicaan August (Guus) Snijkers een essay onder de titel *Dat allen één zijn*, over de nood om een mentaliteit onder katho-

lieken aan te kweken van enerzijds “loyale oprechtheid” tegenover de katholieke doctrines en anderzijds “ongeveinsde bescheidenheid” omdat de waarheid die de kerk bezit geen verdienste van de katholieken is, maar ten volle genade. Bijgevolg treft anderen ook geen schuld omdat zij niet delen in deze waarheid. Snijkers beklemtoonde dat katholieken moesten groeien in kennis van en in liefde voor de andere christelijke kerken. Een plek bezoeken als Chevetogne, waar men ook volgens andere ritussen dan de Latijnse viert, kon hierbij helpen. Een benedictijn van Chevetogne schreef voor dit nummer overigens ook een artikel over iconen en van Anton Van Wilderode werd er een gedicht opgenomen dat hij schreef als meditatie bij een icoon op Mykonos. Wanneer we de twee zonet besproken tijdschriftnummers uit 1955 en 1957 naast elkaar leggen, dan valt dus een duidelijke accentverschuiving op: van geslotenheid naar voorzichtige openheid. In de volgende jaren zou deze evolutie zich in dezelfde richting voortzetten. Ook J. H. Walgrave schreef trouwens verschillende artikels over oecumene, waarin hij o.a. pleitte voor een grotere openheid van geest en een apologetiek die eerder bestond uit een evangelische levensstijl dan uit venijnige woordenwisselingen.

De houding tegenover andere religies evolueerde eveneens in de tweede helft van de jaren '50. Julia Putman, ofwel zr. Maria-Hadewijch van de missiezusters van de Jacht, schreef in de eerste jaargang van *Jong Kultuurleven* een artikel over de Godsgedachte bij de hindoes. Met een christelijk typologisch instrumentarium benaderde ze de hindoe-literatuur, waarbij de grondgedachte was dat deze bestond uit “een berg zand” – dit wil zeggen mythologische onzin – met “enkele goudkorrels” eronder verborgen. Enkele jaren later kunnen we in een artikel van de hand van een zekere Ronald Chang lezen over het belang in het taoïsme van planten, primitieve geneeskunde en concentratie- en ademhalingsoefeningen. Over deze oefeningen schreef Chang dat ze bedoeld waren om aan de goden te vragen in een bepaald lichaamsdeel te blijven, opdat dit lichaamsdeel gezond zou blijven. Hoewel de auteur stelde dat het bestaan van deze goden “natuurlijk betwist moet worden”, vocht hij de “heilzame gevolgen” die de oefeningen konden hebben niet aan. Hier zien we dus dat er ook een voorzichtige openheid groeide tegenover (sommige aspecten van) niet-christelijke religies.

Letteren

Het valt op dat op het vlak van literatuur voornamelijk poëzie wordt behandeld in *Jong Kultuurleven*, en slechts in veel mindere mate proza. In de eerste jaren vinden we vooral gedichten of bijdragen over poëzie terug van de hand van Karel Vertommen, André Demedts, Anton Van Wilderode en Adriaan De Roover (ps. van Adriaan De Rooy). Het tijdschrift wist dus enkele grote namen uit de eigentijdse Vlaamse poëziewereld te strikken.

De Roover was net als Albe en Vertommen lid van ‘De Tafelronde’, een Vlaamse literaire kring die in 1953 was opgericht en een gelijkna-

mig tijdschrift uitgaf. In de beginjaren gold ‘De Tafelronde’ als katholiek en behoudsgezind. In 1957 kwam het echter tot discussie onder de redactieleden over de te volgen inhoudelijke koers. Enkele conservatieve redactieleden, onder wie Vertommen, zegden hun medewerking aan de kring en het tijdschrift op. In de daaropvolgende jaren ontpopte *De Tafelronde* zich tot een progressief tijdschrift dat een vinger aan de pols hield bij de nieuwe stromingen in de poëzie.

Het is opvallend dat Karel Vertommen enkel artikels schreef in de eerste twee jaargangen van *Jong Kultuurleven* (1955 tot 1957). In de daaropvolgende jaargang (1957–1958) vinden we dan weer een heel aantal bijdragen van Adriaan De Roover terug. Het is niet duidelijk of er enig verband is tussen de opvallende stop van Vertommens bijdragen, de plotse actieve medewerking van De Roover en de perikelen rond dezelfde tijd in ‘De Tafelronde’. Een artikel van Karel Vertommen uit juni 1957, getiteld *Experimentele poëzie*, lijkt in ieder geval wel in deze richting te wijzen.

Vertommen schreef hierin dat in de poëziegeschiedenis experimenten weliswaar steeds waardevol waren gebleken, maar dat hij zich verzette tegen de hedendaagse experimentele stroming in de poëzie, “die er naar streeft zich moedwillig en krampachtig los te rukken van de elementaire en traditionele waarden in de poëzie en die bewust een louter negatief resultaat beoogt, die a-tonaal, a-ritmisch, a-moreel en a-sociaal wil zijn”. Voor Vertommen leidde het pad dat deze nieuwe stroming bewandelde onvermijdelijk naar “het plegen van een poëtisch harakiri”²¹. Dit manifest van Vertommen hield in elk geval een duidelijke aanval op het werk van iemand als De Roover in.

Wanneer we alle bijdragen over literatuur en poëzie in *Jong Kultuurleven* samenleggen, blijkt dat de discussies rond nieuwe stijlstromingen hoe dan ook geen beletsel hebben gevormd voor het behandelen van heel wat schrijvers, die te situeren zijn over de hele breedte van het poëtisch-literair spectrum. Zo was er ruimte voor de gedichten van Gery Helderenberg (ps. van de priester Hubert Buyle), Jan Hammenecker en Bert Peleman; voor besprekingen van het poëtisch werk van Gezelle, Rodenbach en Van Ostaijen en van allerhande literaire motieven in het werk van Timmermans. Ook buitenlandse literatoren kregen aandacht in het tijdschrift: zo verschenen er bijdragen over het werk van Keats, de Brontë Sisters, Elisabeth Eybers (Zuid-Afrika) en Emmanuel Looten (Frans-Vlaanderen).

Het einde van *Jong Kultuurleven*

Om onduidelijke redenen begon de samenwerking tussen de ‘Kunstenaars voor de Jeugd’ en de rest van de medewerkers van *Jong Kultuurleven*

21 K. VERTOMMEN, *Experimentele Poëzie*, in *JKL* 2 (1956–1957) nr. 8, 300–302, p. 302.

vanaf het jaar 1958 stroef te verlopen.²² Wellicht stoorde een aantal van de 'Kunstenaars' zich aan de manier waarop pater Waelkens het tijdschrift leidde. Deze had graag zoveel mogelijk controle over het tijdschrift en was een absolute perfectionist. Hij zorgde ervoor dat het tijdschrift vol stond met prachtige foto's en volledig vrij was van typfouten. Bij drukkerij Sanderus in Oudenaarde, die de uitgave van zowel *Jong Kultuurleven* als *Jeugd en Cultuur* van het begin tot het einde verzorgde, stond Waelkens daarom bekend als "de man die hen had leren drukken"²³. Dat Waelkens zoveel mogelijk naar zich toe probeerde te trekken, moet erg storend zijn geweest voor de 'Kunstenaars' die wegens een gebrek aan inspraak eerder al hun samenwerking met de *Jeugdlinie* hadden opgezegd. Tot de jaargang 1959-1960 verscheen *Jong Kultuurleven* nog met *Kunstenaars voor de Jeugd* als onderschrift. Op het einde van dat jaar werd de samenwerking met de vereniging evenwel definitief verbroken.

Jong Kultuurleven schijnt niet veel te hebben geleden onder de strubbelingen in de redactie. In de eerste jaren nam het aantal pagina's van het tijdschrift steeds verder toe: van iets meer dan dertig bladzijden per nummer in 1955 ging het naar bijna vijftig bladzijden in de jaargang 1958-1959; in de daaropvolgende jaargang zakte dit aantal wel even terug richting de veertig bladzijden. Ook het aantal abonnees was de hoogte in geschooten: in nr. 5 van jaargang 1 is er sprake van 3500 abonnees, een aantal dat tegen het einde van diezelfde jaargang al verder was opgelopen tot 4000. In het eerste nummer van de jaargang 1957-1958 werd de ambitie geuit om 6000 jongeren geabonneerd te krijgen op het tijdschrift, een doelstelling die blijkbaar met gemak werd behaald dat jaar, want in een van de latere nummers werd de doelstelling opgeschroefd tot 9000 abonnees. In de laatste jaargang van het tijdschrift zullen er zo'n 10.000 lezers een abonnement gehad hebben.

Naast de interessante inhoud en de mooie vormgeving van het tijdschrift had deze snelle stijging van het aantal abonnees ongetwijfeld ook te maken met het propagandistensysteem: als een abonnee tien ande-

- 22 Juliaan Haest schreef in een boekje over Karel Vertommen dat er "in de loop van 1956 moeilijkheden kwamen met het tijdschrift, zodat *Jong Kultuurleven* verder niet meer als specifiek orgaan van de K.V.J. [*Kunstenaars voor de Jeugd*] werd betiteld" (J. HAEST, *De dichter Karel Vertommen*, Westerlo, 1973, p. 105). De ondertitel 'Kunstenaars voor de Jeugd' bleef echter steeds behouden in *Jong Kultuurleven*, en verdween pas met de naamsverandering in *Jeugd en Cultuur*.
In de kroniek over twintig jaar 'Kunstenaars' schreef de auteur het volgende over het einde van *Jong Kultuurleven*: "Een minder glanzende bladzijde in de geschiedenis van onze vereniging was het verdwijnen van *Jong Kultuurleven*. Het tijdschrift kon, ondanks een eerlijk pogen om samen te werken, niet worden in stand gehouden. Het had drie jaar stand gehouden en werd door de jeugd hoog gewaardeerd" (*Kunstenaars*, p. 26). Het tijdschrift bestond echter vijf jaar en géén drie jaar.
Ik vermoed dat Haest in zijn chronologie verwijst naar de moeilijkheden die Vertommen persoonlijk had met het tijdschrift (cf. *supra*) en dat de chroniqueur van de 'Kunstenaars' heeft willen aangeven wanneer de moeilijkheden tussen het collectief van de 'Kunstenaars' en de uitgevers (dus: de dominicanen, en meer specifiek pater Waelkens) zijn begonnen; d.i. rond 1958. De wegen lijken echter pas officieel uit elkaar te zijn gegaan bij de doorstart van *Jong Kultuurleven* als *Jeugd en Cultuur*.
- 23 De redacteuren van *Jeugd en Cultuur* hadden allen een zeer goede verstandhouding met de drukkersfamilie achter Sanderus, de Van den Abeeles. Drukkerszoon Marcel las overigens steeds het hele tijdschrift door en besprak de inhoud ervan met de paters. Deze filosofische kantoorgesprekken kregen dikwijls ook hun neerslag in het tijdschrift.

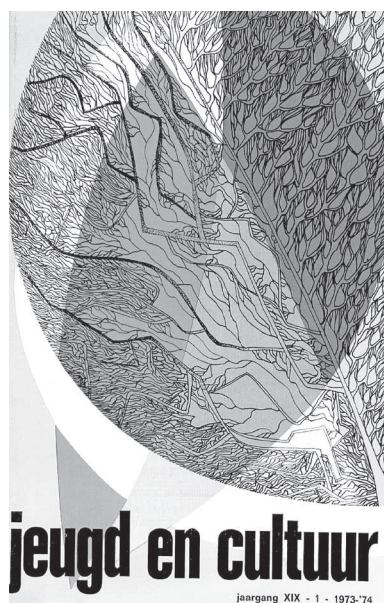
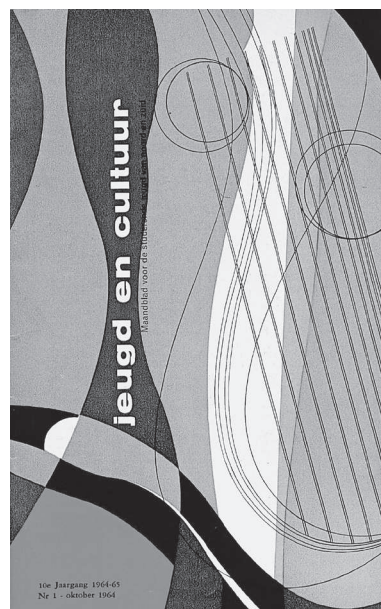
re mensen kon overhalen tot een abonnement op *Jong Kultuurleven*, dan kreeg hij/zij zijn/haar abonnement er gratis bij. In 1957 werd er zelfs een reis naar Lourdes verloot onder hen die tien nieuwe abonnees hadden weten aan te brengen. De belangrijkste verklaring voor de snelle stijging van het aantal abonnees moet evenwel gezocht worden in de katholieke scholen: vele leraars en leraressen bespraken artikels uit het tijdschrift in hun les en moedigden de scholieren aan een abonnement te nemen. Zo wordt er op een bepaald moment melding gemaakt van maar liefst 520 abonnees verbonden aan het H. Hartinstituut te Heverlee (zrs. An-nuntiaten). Dat het tijdschrift verscheen tussen oktober en juni, zorgde ervoor dat een jaargang gelijkliep met een schooljaar, wat natuurlijk handig was. Naast een groot aantal scholieren hadden ook vele studenten uit het hoger onderwijs een abonnement op *Jong Kultuurleven*.

Doorstart onder een andere naam: *Jeugd en Cultuur*

In oktober 1960 verscheen het eerste nummer van *Jeugd en Cultuur*, met als onderschrift *Tijdschrift voor de studerende jeugd van Noord en Zuid*. Het tijdschrift was meer dan ooit in dominicaanse handen, zo bleek wel uit het colofon: Waelkens was nog steeds hoofdredacteur en beheerder, en onder de vaste medewerkers vinden we zijn confraters Ketele, Vanden Bussche, Schillebeeckx, Van de Walle en Walgrave terug, alsook de Nederlander Bart Dechesne. In dit nummer werden er daarenboven nog eens bijdragen opgenomen van enkele andere dominicanen, onder wie de bekende Fransman Chenu. De meeste figuren die gerelateerd waren aan de 'Kunstenaars' verdwenen uit het colofon. Demedts en Van Wilderode, beiden oudgedienden van *Jong Kultuurleven*, werden wel nog steeds vermeld.

In het editoriaal van dit eerste nummer presenteerde de redactie *Jeugd en Cultuur* als een modern tijdschrift, dat zijn eigen tijd wilde begrijpen en ook mee wilde evolueren, zonder evenwel elke modetrend domweg achterna te hollen. De redactie was van mening "dat ook in deze tijd een idealistische jeugd niet alleen mogelijk en noodzakelijk, maar de natuurlijkste zaak van de wereld is. Vooral voor de christen, die weet dat er meer is tussen hemel en aarde dan spoetniks en maanraketten"²⁴. *Jeugd en Cultuur* wilde dus net als zijn voorloper cultureel, intellectueel en geestelijk voedsel aanreiken voor de idealistische jeugd, die als missie had een baken van beginselvastheid te zijn in een nucleair tijdperk. In deze wereld waarin alles steeds sneller leek te gaan en vluchtigheid het sleutelbegrip leek, wilde *Jeugd en Cultuur* de 'blijvende idealen' voorhouden, de culturele ontwikkeling van de jeugd ondersteunen en de eenheid onder de jongeren van Noord en Zuid bevorderen. Er werd dus een grote inhoudelijke continuïteit met *Jong Kultuurleven* voor ogen gehouden.

24 J.C., *Editoriaal*, in *Jeugd en Cultuur* (hierna: *J&C*) 6 (1960–1961) nr. 1, 1–2, p. 1.

Covers van *Jong Kultuurleven* (1956) en *Jeugd en Cultuur* (1964, 1973 en 1982).

De jaren '60

Letteren

De 'zesde' jaargang van het tijdschrift – de eerste onder de naam *Jeugd en Cultuur* – was vrij klassiek op literair vlak. We vinden er vooral artikels over schrijvers uit het Nederlandse cultuurgebied in terug, waaronder een hulde aan Filip De Pillecyn bij diens 70ste verjaardag en een themanummer over Stijn Streuvels ter gelegenheid van diens 90ste verjaardag.

Vanaf de volgende jaargang (1961–1962) werden de ramen op letterkundig gebied echter opengezet. Het werk van enkele jonge, meer progressief-alternatieve dichters, zoals Hugo Claus en vooral Paul Snoek, kreeg een prominente plaats in het tijdschrift. Steeds vaker waren Noord-Nederlandse schrijvers en dichters het onderwerp van een bijdrage, terwijl men vroeger voornamelijk de aandacht richtte op Vlaamse auteurs. Als voorbeelden kunnen we hier artikels over Aafjes, Carmiggelt, Oosterhuis, Haasse en Nijhoff aanhalen. Onder de Vlamingen die werden besproken, treffen we o.a. Walschap, Ruyslinck, Lampo en Berkhof aan. Van buiten het Nederlandse cultuurgebied werden o.a. de Nobelprijswinnaars Knut Hamsun en Boris Pasternak behandeld, alsook de Joods-Amerikaanse schrijver Elie Wiesel. De aandacht voor internationale literatoren die ook in *Jong Kultuurleven* al aanwezig was, werd dus verder uitgebreid in *Jeugd en Cultuur*.

In de tweede helft van de jaren '60 zien we ook dat de aandacht voor nieuwe stromingen in de poëzie toenam. Zo werd er in jaargang 11 (1965–1966) een hele reeks artikels opgenomen over kenmerken van de contemporaine dichtkunst. Nog geen twee jaar later, in het nummer van januari 1968, vinden we zelfs een bijdrage van Fons Sarneel over *De etymologische dichter*, dat grotendeels gebaseerd is op het werk van Lucebert (ps. van L. Swaanswijk). Lucebert was een experimentele dichter en schilder die nauw betrokken was bij de Cobra-beweging. In het licht van de spanningen rond 'De Tafelronde', die zich ook hadden afgetekend in *Jong Kultuurleven*, is het opmerkelijk om te zien dat wat toen omstreden was, zo'n tien jaar later eigenlijk ingeburgerd was.

Sarneel schreef overigens een heel aantal opeenvolgende bijdragen voor *Jeugd en Cultuur* onder de titel *Inleiding tot het lezen van romans*. Deze werden in 1966 gebundeld en uitgegeven door het tijdschrift. Het boekje moet populair zijn geweest, want in 1967 werd het al herdrukt. Het werk *Apprendre à vivre et à penser* van de Franse filosoof Jean Guitton, waarvan delen in vertaling verschenen in *Jeugd en Cultuur* aan het begin van de jaren '60, werd rond dezelfde tijd uitgegeven. Vreemd genoeg werd als uitgeverfonds deze keer niet *Jeugd en Cultuur*, maar wel *Jong Kultuurleven* vermeld.

Film, muziek en beeldende kunst

Een duidelijke nieuwigheid in *Jeugd en Cultuur* ten opzichte van *Jong Kultuurleven* was de aandacht die aan filmkunst besteed werd. In de

meeste nummers werd voortaan een bijdrage hierover opgenomen. Zo begon de Vlaamse schrijver Johan Daisne vanaf het midden van de eerste jaargang filmrecensies aan te leveren voor het tijdschrift. De dominicaan Leo Lunders, die actief was in de Katholieke Filmliga, schreef in het allereerste nummer een kritisch artikel over het wankel evenwicht tussen filmkunst (het esthetische element) en filmindustrie (het financieel-economische element). Die filmindustrie had ervoor gezorgd dat alle aandacht tegenwoordig uitging naar acteurs en regisseurs, die als halfgoden aanbeden werden – een tendens die door Lunders betreurd werd. De Nederlandse hervormde predikant Anton Dronkers, die een doctoraat had gemaakt over de religieuze film, leverde o.a. een bijdrage waarin hij ervoor pleitte dat ethische en religieuze overwegingen het filmmedium in goede banen zouden leiden, alsook een uitgebalancerede recensie van Pasolini's *Il vangelo secondo Matteo*.

Wat beduidend minder aandacht kreeg in de eerste tien jaargangen van *Jeugd en Cultuur* in vergelijking met *Jong Kultuurleven*, is de muziek. In de eerste nummers vinden we nog een bijdrage van De Sutter over nieuwe kerstliederen en enkele artikels over klassieke muziek. Daarna constateren we echter een grote leegte op muzikaal vlak. In het najaar van 1964 verscheen er wel nog een artikel waarin de jongerenmuziek van dat moment louter werd benaderd als een middel van de jeugd om zich af te zetten tegen de gevestigde waarden en het heersende gezag. De auteur van het artikel kwam er niet toe ook een eigen, positieve waarde aan deze muziek toe te kennen. Wel integendeel, hij stelde zelfs dat “van cultuurleven op behoorlijk niveau hier maar uiterst zelden kan gesproken worden”²⁵.

In 1969 verschenen dan weer vier opeenvolgende artikels van A. Heerkens, die opmerkte dat “onze tijd wordt gekenmerkt door een tekort aan adem, door de waanzin van de haast, door de verscheurdheid van het leven. Wij zijn op drift geraakt”²⁶. Gegeven deze omstandigheden, was het normaal dat ook de muziek in beweging was: “Het leven van nu staat in harde, brute klanken om ons heen. Er is geen ontkomen aan [...] Of het nu beat is of avant-gardistische jazz, moderne symfonische of elektronische muziek, wij kunnen haar niet ontvluchten, aangezien de techniek haar van de morgen tot de avond op velerlei wijzen aan ons voorzet en ons dwingt in deze klankbeelden onszelf te ontmoeten... als in een spiegel”²⁷. Heerkens erkende dus wel dat de muziek uit zijn tijd geen *Fremdkörper* was, maar juist ten diepste eigen was aan – ja, zelfs een weerspiegeling was van – mens en maatschappij in dit specifieke tijdvak. Maar ook Heerkens kwam er niet toe een positieve waarde aan deze muziek toe te kennen: hij moedigde jongeren aan om vooral hun innerlijk muziek-aanvoelen te volgen en streng te selecteren in de muziek die van buitenaf op hen afkwam.

²⁵ C. M. FISCHER, *Betekenenissen van muziek*, in J&C 10 (1964–1965) nr. 2, 87–90, p. 90.

²⁶ A. HEERKENS, *Muziek in deze tijd*. 1. *De tijd die wij beleven*, in J&C 14 (1969) nr. 1, 20–22, p. 20.

²⁷ A. HEERKENS, *Muziek in deze tijd*, p. 22.

Vreemd genoeg werd in hetzelfde jaar ook een reeks artikels van J. G. Donkers over Bob Dylan opgenomen, waarin deze werd geprezen als muzikant én als dichter: “In Dylan kreeg de hoop en de wanhoop van een hele generatie op zo’n overtuigende wijze stem, dat het niet verwonderlijk is, dat van geen enkele andere dichter-zanger zoveel invloed uitging naar bijna alle delen van de wereld”²⁸. In deze reeks behandelde Donkers overigens ook Dylans nummer *The Times They Are a-Changin’*. Het contrast tussen Donkers’ artikels over Dylan en de andere bijdragen over muziek in *Jeugd en Cultuur* uit hetzelfde decennium, is bijzonder groot. Plots werd deze muziek niet langer afgedaan als enkel een afzetting tegen iets, maar integendeel benaderd als de geheel eigen manier van de jeugd om zich cultureel-kunstzinnig uit te drukken, een expressie die bovendien de kracht had om het denken en voelen van een hele generatie te vertegenwoordigen.

De beeldende kunst werd in de jaren ’60 in *Jeugd en Cultuur* vooral behandeld door kunsthistorica José Boyens, die o.m. artikels schreef over Edvard Munch, Käthe Kollwitz en Permeke; en verder door P. C. J. Reyne, die meer algemene bijdragen schreef over verschillende niet-klassieke stromingen in de beeldhouw- en schilderkunst, zoals het kubisme, het expressionisme en het surrealisme. In de nummers van *Jong Kultuurleven* stonden er al veel foto’s en afbeeldingen, en in *Jeugd en Cultuur* werd dit nog verder uitgebreid. Dit stelde het tijdschrift in staat zijn lezers niet enkel te informeren over bepaalde kunstenaars en hun werk, maar hen ook gewoon deze kunstwerken te tonen. Een goed voorbeeld hiervan is het dubbelnummer van juni en juli 1968, dat vol stond met foto’s van het werk van Marc Chagall. Er verscheen ook een heel bijzonder nummer waarin verschillende voorbeelden van ‘nucleaire kunst’ werden getoond: kunstwerken die de ontploffing van een atoombom en de verschrikkelijke verwoestingen die hiermee gepaard gaan, centraal stellen. De *Zeitgeist* werkte dus duidelijk door in het tijdschrift.

Politiek

De algemene sfeer van de jaren ’60 kwam ook naar voor in de bijdragen over politiek en samenleving. Zo werd de Vlaamse strijd, die in dit decennium hevig woedde, in *Jeugd en Cultuur* onder de aandacht gebracht door de publicist Mark Grammens, zoon van de bekende taal-activist Flor Grammens. In enkele artikels stelde hij dat oprukkende verfransing inherent was aan het Belgische staatsbestel. De Vlamingen namen dit evenwel niet meer en kwamen hiertegen in opstand. Volgens Grammens was het de grote frustratie van de Vlamingen dat ze zich nog steeds moesten bezighouden met de verdediging van hun basisrechten, terwijl de volkeren rondom hen zich konden bezighouden met hun eigen culturele ontwikkeling. Grammens hoopte dat het fede-

28 J. G. DONKERS, *Bob Dylan*, in *J&C* 14 (1969) nr. 2, 68–79, p. 68.

ralisme als nieuw bestuursstelsel in België de verfransing zou stoppen en aldus soelaas zou brengen voor de Vlamingen.

De Nederlandse journalist en latere politicus Henk Waltmans schreef een aantal bijdragen over de culturele integratie van de Nederlanden. Hij schreef dat de verdediging van de Nederlandse cultuur en de strijd voor een hechtere culturele eenheid tussen Noord en Zuid vooral werd opgenomen door de Vlamingen, omdat zij op dit vlak echt de nood voelden. Het was dan ook in het belang van de Vlamingen om de Benelux te ondersteunen, omdat deze een kader bood om de culturen van Noord en Zuid samen te smeden. Tevens gaf hij een aantal praktische voorbeelden die de culturele eenwording konden bevorderen: het gebruik van het Algemeen Beschaafd Nederlands, de oprichting van een overkoepelende cultuurraad, het samen organiseren van culturele manifestaties en congressen...

Blik op de wereld

Zoals het voorbeeld van de nucleaire kunst reeds heeft aangetoond, was er veel aandacht in het tijdschrift voor de internationale politiek in een context van Koude Oorlog. Heel het decennium door verschenen er in het tijdschrift bijdragen van de hand van E. H. F. Van der Lely, die de thema's van oorlog en vrede behandelde. Daarnaast liet hij zich ook zeer kritisch uit over de oorlog in Vietnam. In dezelfde lijn lag de rubriek *Bouwen aan de toekomst*, die werd gelanceerd in oktober 1963 en waarin tendensen werden besproken die bijdroegen aan de algemene ontwikkeling van mens en wereld. Ook deze rubriek was sterk getekend door de Koude Oorlog: elke stap richting verzoening en vrede in dit sluimerende conflict werd er met veel enthousiasme in beschreven. *Jeugd en Cultuur* was dus duidelijk pacifistisch.

Naast de Koude Oorlog werd er ook veel aandacht besteed aan de Derde Wereld. Waelkens selecteerde artikels die hierover gingen om een persoonlijke reden: hij had een zus die was ingetreden bij de zusters missionarissen van de Jacht en die als dokter werkzaam was in een hospitaal in het Indische Dingulu.²⁹ Toen Waelkens haar eens in India bezocht, zag hij er het enorme lijden en alle miserie met zijn eigen ogen. Van deze ervaring was hij helemaal ondersteboven; het was zelfs zo dat hij zich in zekere zin schuldig voelde omdat hij zelf nooit naar India was afgereisd om er te helpen. Deze ervaring zorgde ervoor dat hij vanaf dat moment plaats ruimde in het tijdschrift voor bijdragen over de Derde Wereld.

Tegen deze achtergrond moeten ook de artikels over het wereldwijde hongerprobleem van de hand van de journalist Guido Van Hoof, *in illo tempore* werkzaam op de redactie van *De Standaard*, worden gezien. Van Hoof liet er geen twijfel over bestaan dat de ongelijke verdeling

²⁹ *Ontwikkelingssamenwerking: Het medisch missieverleden van de Zusters van de Jacht in Indië*, in A. Vesalius 25 (2013) nr. 2-3, 67-68, p. 68.

van de vruchten en de rijkdommen van de aarde tussen het Westen en de Derde Wereld de oorzaak vormde van deze hongerproblematiek.

In de nummers van juni-juli en augustus 1968 verscheen een *Open brief aan een jonge westerling* van de hand van Rik Vermeire. Vermeire schreef deze brief vanuit het perspectief van iemand uit de Derde Wereld, die het voedselgebrek, de armoede, het gebrek aan medische zorg, het analfabetisme... aanklaagde. Een revolutie werd door Vermeire voorgesteld als onvermijdelijk, maar het lag in de handen van het Westen of deze revolutie ook op een bloedbad zou uitdraaien. Immers, “voor ons [de inwoners van de Derde Wereld] betekent revolutie een brutaal, radicaal en volledig breken met de opvattingen en de structuren van het verleden en nieuwe politieke, economische en sociale structuren oprichten, inderdaad geleidelijk aan”. Vermeire liet de Derde Wereld een oproep lanceren om hulp: “Help ons [...] in onze revolutie, die we graag snel en zonder bloedvergieten zouden verwezenlijken. Weet wel dat elke dag ons dichter brengt bij een ontploffing die we niet meer zullen kunnen controleren”³⁰.

In jaargang 1962–1963 schreef Mark Grammens in zijn eigen rubriek “Kanteel” eveneens een artikel over de ontwikkeling van de Derde Wereld. Daarnaast leverde hij in “Kanteel” ook stevige kritiek op de agressieve buitenlandpolitiek van de V.S., op het racisme in dit land en op het apartheidsregime in Zuid-Afrika. Ook de (post)koloniale structuren kregen er flink van langs in het tijdschrift. Zo werd in het nummer van november 1960 een artikel opgenomen van de journalist Manu Ruys, waarin deze stelde dat de Belgen zich een rad voor de ogen hadden gedraaid indien ze dachten dat Congo een ‘modelkolonie’ was. De Belgen hadden namelijk nooit de inheemse bevolking begrepen; zij hadden *naast*, en niet *met* hen geleefd. Nog maar kort na de Congolese onafhankelijkheid (in juni 1960) verscheen hier dus al een aanklacht tegen het kolonialisme en een oproep om de Belgische koloniale aanwezigheid in Congo vooral niet rooskleuriger voor te stellen dan ze geweest was. *Jeugd en Cultuur* beperkte zich dus niet louter tot een bespreking van wat er gebeurde op wereldvlak, maar durfde hier ook een uitgesproken kritische positie over in te nemen.

Religie

Op het vlak van religie kan gesteld worden dat *Jeugd en Cultuur* in de jaren '60 volledig gegrepen werd door de conciliaire geest. De Nederlandse theoloog en latere hulpbisschop van Haarlem, Joseph Lescauwae, drukte in januari 1963 – enkele maanden na de opening van het Tweede Vaticaanse Concilie dus – zijn hoop uit dat er op het Concilie zowel principiële als praktische stappen op het vlak van de oecumene zouden worden gezet. Hij stelde bovendien dat het Concilie geenszins het “sluitstuk van de katholieke beweging tot hereniging” mocht zijn, maar daarente-

30 R. VERMEIRE, *Open brief aan een jonge westerling* (1), in *J&C* 13 (1968) nr. 4–5, 177–182, p. 182.

gen “een vertrekpunt”, “een hoopgevende start”³¹ moest zijn. De Nederlandse dominicaan A. Kreykamp schreef een reactie op de ophef die onder de Nederlandse protestanten was ontstaan toen bleek dat prinses Irène zich in 1964 in het geheim tot de katholieke kerk had bekeerd. Deze bekering had voor een opstoot van antikatholicisme in Nederland gezorgd. Kreykamp wilde deze plotse vijandigheid echter niet zien als “de nachtvorst die de eerste bloei doet kapotvriezen” en wees elke stopzetting van de oecumene resoluut van de hand. We kunnen niet ophouden met de oecumene, aldus de dominicaan, “wanneer we het zoeken naar de hernieuwde eenheid van alle christenen hebben gezien als een van de grootste opgaven voor Kerk en Christenheid in onze dagen. We doen dan ook niet zo maar toevallig 'n beetje mee aan dit 'oecumenisme'. Nee, we hebben daar mét de Kerk, mét het Concilie, mét de voorgangers en gangmakers van heler harte voor GEKOZEN! Geen antipapisme, geen wantrouwen, geen menselijke en theologische spanningen kunnen er ons dan nog van af brengen”³².

Guido Van Hoof schreef naar aanleiding van de ontmoeting tussen Paulus VI en de orthodoxe patriarch Athenagoras in Jeruzalem in 1964 een bijdrage over de joodse wortels van het christendom. Als hun ontmoeting op die plaats twintig jaar eerder had plaatsgevonden, dan zou dit een krachtig signaal zijn geweest in een wereld waarin het antisemitisme hoogtij vierde, aldus Van Hoof. In het nummer van oktober 1965 verscheen opnieuw een artikel van Van Hoof over hetzelfde thema. De concrete aanleiding voor zijn schrijven was ditmaal het verschijnen van het conciliedocument *Nostra Aetate*, dat gaat over de houding van de kerk tegenover de niet-christelijke godsdiensten, waaronder het jodendom. Van Hoof klaagde dat het document veel te aarzelend en veel te traag was aangenomen door de Concilievaders, waardoor de kerk wederom geen goede beurt had gemaakt tegenover de joden. Beter namen alle katholieken een voorbeeld aan Johannes XXIII, die in een geest van openheid en broederlijke liefde de joden was tegemoet getreden.

Ook *Gaudium et Spes*, de pastorale constitutie van het Concilie over de kerk in de wereld van vandaag, vond weerklank in *Jeugd en Cultuur*. Johannes XXIII werd geprezen omdat door hem de kerk eindelijk had aanvaard dat ook deze tijd Gods tijd is. Daardoor kon de kerk zich een nieuwe houding aanmeten in de wereld: “Geen afzijdigheid meer, geen mokkend terugkeren achter de muren van het ‘gelijk-hebben’ tegen de feiten in, maar een voluit aanvaarden van de wereld zoals zij is en wordt, en daarin het zaad zaaien”³³.

31 J. LESCRAUWAET, *Concilie en Christelijke Hereniging*, in *J&C* 8 (1962–1963) nr. 4, 145–153, p. 153.

32 A. KREYKAMP, *En toch de Oecumene... De Prinses Irene-beroering in Nederland*, in *J&C* 9 (1963–1964) nr. 6, 246–249, p. 249.

33 D. DE LANGE, *Johannes XXIII, homo bonae voluntatis*, in *J&C* 9 (1963–1964) nr. 1, 1–7, p. 7.

Mei '68

De gebeurtenissen van mei '68 kregen natuurlijk ook een weerklank in het tijdschrift. In het nummer van augustus-september 1968 trachtte L. M. Thomas mei '68 te analyseren. De culturele ontwikkeling had volgens hem al langer aangetoond dat het einde van de oude conventies was aangebroken. Het (wereldlijke én kerkelijke!) gezag dat deze oude waarden en normen verdedigde, was patriarchaal, afstandelijk, werd verticaal uitgeoefend en de dragers ervan gedroegen zich alsof zij ongenaakbaar en onfeilbaar waren. Toen de jeugd in mei '68 tegen dit gezag in opstand kwam, had men vooreerst geprobeerd dit verzet de kop in te drukken. Dit had alleen maar het beeld van het gezag dat onder de jongeren leefde bevestigd. Dialoog kon dit conflict helpen ontmijnen, aldus Thomas.

In het najaar van 1969 verscheen een artikel waarin een jaar na mei '68 de balans werd opgemaakt. Drie elementen hadden de mei '68-revolte gekenmerkt, aldus de auteur: de hoop onder de jongeren dat het socialisme zou doorbreken in het Westen, de wil van de jeugd tot medezeggenschap en een diep onbehagen over de huidige Westerse cultuur. Ook de kerk ontsprong de dans niet in deze alomvattende maatschappijkritiek. De auteur stelde dan ook voor om jongeren niet zozeer te benaderen vanuit kerk en Traditie, die beide werden geassocieerd met het zo verfoeide gezag, maar om naar hen toe te gaan, het Evangelie open te slaan en zoveel mogelijk Jezus zelf te laten spreken.

Redactie

Het tijdschrift wijzigde niet enkel inhoudelijk in de jaren '60, maar ook het colofon onderging grote wijzigingen in dit decennium. In 1961–1962 verdwenen de paters Ketele en Schillebeeckx van tussen de vaste medewerkers. De Nederlandse dominicaan Edmond Sporken werd vanaf deze jaargang als redacteur naast Waelkens vermeld. De grootste verandering in de kerngroep van medewerkers gebeurde tussen 1967 en 1968. Sporken werd niet meer vermeld als redacteur naast Waelkens en het aantal medewerkers opgenomen in het colofon halveerde ongeveer (van een kleine veertig naar een twintigtal). Onder andere de namen van Walgrave, Demedts, Van Wilderode, De Sutter en Daisne werden weggelaten. Sporken werd opgevolgd door een zekere J. F. Janssen uit Amersfoort, die in 1972 evenwel ook weer verdween. Het totale aantal pagina's per jaargang bleef rond de 450 schommelen (d.w.z. zo'n veertig à vijftig pagina's per nummer). Vanaf 1967 ging men het burgerlijke jaar volgen in plaats van het schooljaar, wat later weer ongedaan werd gemaakt. In 1968 verhuisde pater Waelkens van Brussel naar Borgerhout, waar hij beschikking had over een huis. Hij bracht de redactie en het secretariaat van *Jeugd en Cultuur* over naar dit huis, waar hij doorheen de week ook verbleef. In de weekends sloot hij aan bij de dominicanengemeenschap in Schilde.

Over het aantal abonnees hebben we enkel gegevens voor de eerste helft van de jaren '60. In 1961 werd er nog melding gemaakt in het tijdschrift van 11 000 abonnees, in 1962 van 13.000, in 1963 van 16.500 en in 1964 zelfs van 18.000. Gezien de onafgebroken stijging van het aantal abonneementen sinds de start van het tijdschrift en de versnelling van deze stijging aan het begin van de jaren '60, is het aannemelijk dat in de tweede helft van de jaren '60 het aantal abonnees gestegen was tot zo'n 20.000.

De jaren '70

Internationaal gericht en maatschappijkritisch

De tendensen die zich in *Jeugd en Cultuur* aftekenden doorheen de jaren '60, zetten zich verder door in de jaren '70.³⁴ Het tijdschrift zag zich in een tijd van globalisering geroepen om zijn lezers informatie aan te reiken over andere landen en over internationale verhoudingen. Om dit op een uitgebreide wijze te kunnen doen, werden er vele 'speciaalnummers' gemaakt in dit decennium: nummers die over één welbepaald onderwerp gingen en die meestal ook door één auteur werden geschreven. Het eerste van dit soort nummers verscheen begin 1972, en had de oorlog tussen India en Pakistan en hoe die heel het Indische subcontinent had ontwricht als onderwerp. Ook het volgende nummer was zo'n speciaalnummer, dat deze keer ging over "het volk dat niet wilde sterven", nl. de indianen in Noord-Amerika die ondanks alle onderdrukking hardnekkig de overlevingsstrijd volhielden. Later verschenen er nog speciaalnummers over Tanzania en Kenia (*Aparte wegen naar ontwikkeling*), Brazilië (*Een wereldmacht in wording*), Zweden (*Modelstaat in moeilijkheden*) en over de "portugalisering" van Angola en Mozambique (*Met het Zwaard en het Kruis*). Zoals de ondertitel al doet vermoeden toonden de auteurs van dit laatste nummer zich bijzonder kritisch voor de rol die de kerk had gespeeld in de onderdrukking van de inheemse bevolking in de kolonies. Naast deze speciaalnummers verschenen er ook veel afzonderlijke artikels waarin conflicten in het buitenland werden besproken. Zo schreef men over het Israëliisch-Palestijnse conflict, de *troubles* in Noord-Ierland en de oorlog in Vietnam. In de bijdragen over deze kwesties profileerde *Jeugd en Cultuur* zich verder als een echt pacifistisch tijdschrift.

Daarnaast ontpopte het zich tot een breed maatschappijkritisch tijdschrift. Racisme en hiermee samenhangende onderdrukkende systemen als apartheid werden aangeklaagd. Afrikanen die de leiding hadden genomen in het verzet tegen de koloniale heersers en structuren werden geprezen (Waelkens dweept bv. met Julius Nyerere en diens

34 Veel informatie over *Jeugd en Cultuur* in dit decennium werd mij aangereikt door p. Jos Smeets, die ik interviewde te Knokke op 21 oktober 2015. P. Smeets hielp p. Waelkens met de redactie van het tijdschrift in de jaren '70. Iemand die ook veel hielp met het tijdschrift en die ik hier daarom ook zeker niet onvermeld mag laten, is br. Ludo Peeters, die vele jaren de administratie en de verzending van het tijdschrift op zich heeft genomen.

socialistisch experiment in Tanzania). De armoede in de Derde Wereld bleef een punt op de agenda. Nieuw tegenover de jaren '60 waren de artikels over mens en milieu. Het besef drong door dat de ongebreidelde economische groei ten koste ging van de natuur, het leefmilieu van de mens. Het tijdschrift zag het dan ook als haar missie om haar jonge lezerspubliek hiervan bewust te maken.

Letteren en wijsbegeerte

De reeds opgemerkte internationalisering zette zich in de jaren '70 ook op letterkundig vlak verder door in het tijdschrift. Dostojewski, Tolstoj, Rilke, Kafka, Orwell, Huxley, Camus... werden allemaal uitgebreid besproken. Er verschenen ook verscheidene bijdragen over Zuid-Amerikaanse en Afrikaanse schrijvers. De dichters en romanschrijvers uit het Nederlandse cultuurgebied werden echter niet vergeten: de Vlaamse 'klassiekers' als Gezelle en Streuvels flankerden meer eigentijdse landgenoten als Claus en L. P. Boon. De Nederlandse literatoren waren wel beter vertegenwoordigd, met besprekingen van het werk van onder andere Hermans, Achterberg en Bernlef (ps. van J. H. Marsman).

De Koude Oorlog liep als een rode draad doorheen *Jeugd en Cultuur* in de jaren '60 en '70. Zo ook in de rubrieken over poëzie en literatuur. In 1971 werd een studie over de Russische dissidente schrijver Solzjenitsyn gepubliceerd, en een jaar later verscheen er een uitgebreid artikel over contemporaine literatuur uit de Sovjet-Unie. In 1974 verscheen een speciaalnummer over *De actualiteit van de Duitse literatuur*, waarin de auteur ruim de aandacht gaf aan de verschillende posities die Duitse schrijvers na de Tweede Wereldoorlog hadden aangenomen tegenover de nieuwe politieke situatie in hun (verdeelde) vaderland.

Marxisme, communisme en socialisme passeerden uitgebreid de revue in het tijdschrift. In het najaar van 1973 verscheen er een vlammend artikel van Luděk Pachman, een Tsjechoslovaakse schaaakmeester die wegens zijn kritiek op het communistische regime in zijn thuisland in 1972 bijna was doodgemarteld, alvorens de toelating te hebben gekregen om naar West-Duitsland te migreren. Pachman ontkrachtte in zijn bijdrage de illusie die bij vele communistischgezinde jongeren in het Westen leefde, nl. dat de communisten de bevrijders van de arbeidersklasse waren. De arbeidersklasse had in een communistisch regime echter helemaal geen macht, zo stelde hij. Er was geen enkele vorm van democratie, wel integendeel: de Tsjechoslovaakse bevolking bijvoorbeeld, die de communisten niet steunde, werd in bedwang gehouden door de Sovjetlegers. Het was dan ook werkelijk hypocriet om het Westers imperialisme aan te klagen, maar de blik af te wenden voor het Sovjetimperialisme. Als deze situatie aanhield, dan zou er een nieuwe Praagse lente aanbreken, aldus Pachman. De Tsjechoslovaakse situatie werd in allerlei bijdragen verder opgevolgd in *Jeugd en Cultuur*, bv. ook door een bespreking van het werk van de beroemde schrijver Milan Kundera, die in 1975 in ballingschap ging naar Frankrijk.

Niet alle bijdragen waren echter even kritisch voor communistische regimes, de marxistisch-communistische ideologie of de verschillende denkers die zich hierdoor lieten inspireren en besproken werden in *Jeugd en Cultuur* (zoals Bloch, Brecht, Sartre, Baudrillard en Garaudy). Zo gaf de Nederlandse wijsgeer Hans Achterhuis in een artikel in 1975 een bespreking van het 'vrijheidsconcept' in het denken van Mao. Achterhuis schreef dat het hier ging om een heel ander concept van vrijheid dan in het Westen gehuldigd werd. Vrijheid is namelijk voor de maoïst niet kunnen doen wat *ik* wil, maar wel de mogelijkheid om – als er wordt opgetreden als een *collectief* – de toekomst te veranderen. Achterhuis trok de consequenties van dit vrijheidsconcept echter niet door, namelijk dat het individu totaal ondergeschikt wordt aan het collectief in deze denkwijze en dat het welzijn of het overleven van het individu van geen enkele tel meer is zolang het collectief 'erop vooruitgaat' – wat deze 'vooruitgang' ook mocht betekenen.

Wat dus opvalt, is dat er veel meer artikels over filosofie in *Jeugd en Cultuur* opgenomen werden in de jaren '70 dan in het voorgaande decennium. Opmerkelijk is ook dat Max Wildiers in 1972 opnieuw een bijdrage afleverde voor het tijdschrift, ditmaal over de alomvattende, kwalitatieve revolutie als sleutelterm in het denken van Herbert Marcuse. Wildiers' vorige artikel voor het tijdschrift dateerde van een kleine twintig jaar eerder (1955) en werd toen nog door hem ondertekend met zijn kloosternaam Norbertus. In kleine tekens als dit werd de zinsnede van Dylan, *the times they are a-changin'*, bevestigd.

Religie

In de bijdragen over religie in *Jeugd en Cultuur* in de jaren '70 vallen twee enigszins paradoxale tendensen op: langs de ene kant een nadruk op de verinnerlijking en verpersoonlijking van het geloof, en langs de andere kant een 'verenging' van het uiterlijke geloofsleven tot naastenliefde. Voor die sterke verinnerlijking is bv. een speciaalnummer uit 1972-1973 exemplarisch. In dit nummer beschreef Gerard Buschman – die in dit decennium veel bijdragen afleverde voor *Jeugd en Cultuur*, cf. *infra* – zijn persoonlijke worsteling met het geloof en met verschillende Godsbeelden.

In dit licht moet ook het nummer worden gezien dat begin 1975 verscheen en waarin het geloof centraal stond. In de eerste bijdrage in dit nummer probeerde men duidelijk te maken dat geloven niet ja-zeggen is op een reeks proposities, maar dat het gaat om op een bepaalde manier in het leven te staan. In het tweede artikel in dit nummer wilde de auteur, Wil Veldhuis, aantonen dat Jezus "teken van heil voor onze tijd" kan zijn. Jezus kende namelijk zijn eigen tijd door en door, maar hij kende ook de traditie waar hij in stond. Deze twee lijnen van ervaring en traditie betrok hij op elkaar in een heel innige verhouding met God, uitgediept door gebed. Wij worden vandaag de dag uitgedaagd om hetzelfde te doen, aldus Veldhuis. Hiervoor is het noodzakelijk dat wij de "tekenen des tijds" leren lezen. In een derde bijdrage in dit num-

mer werden de *Psalmen* van de priester-dichter en bevrijdingstheoloog Ernesto Cardenal besproken. Dit is een van de vele artikels over politieke theologie en bevrijdingstheologie in het tijdschrift, die opnieuw niet los kunnen worden gezien van de persoon van Waelkens én van de tijdsgeest. Christendom werd in die tijd dikwijls met Schillebeeckx gekarakteriseerd als “een verhaal en een praxis, geen theorie of gnosé”. Het beluisteren van het Jezusverhaal zette mensen ertoe aan in hun eigen leven in de voetstappen van de Nazareeër te treden. Deze zoektocht naar de betekenis van de historische figuur Jezus voor christenen in de contemporaine maatschappij werd verder opgenomen in het tijdschrift door de dominicaan Guido Vergauwen. In de jaargang 1975–1976 verscheen er een reeks opeenvolgende artikels van zijn hand over Schillebeeckx’ bestseller *Jezus, het verhaal van een levende*, waarin hij het boek op een toegankelijke manier besprak.

Een interessant stuk wanneer het in contrast wordt gelezen met de artikels uit *Jong Kultuurleven*, verscheen in 1978 en is getiteld *De Gita: een schatkist van oude Indische wijsheid*. De auteur, W. M. Callewaert, maakte doorheen zijn schrijven duidelijk dat de Gita geen leesboek, maar wel een boek ter overweging is. Hij benadrukte de verlossingsgedachte en het bevrijdingsideaal die centraal staan in de Gita en kaderen binnen het geloof van de hindoes in de persoonlijke god Krishna. Zijn lezing van dit stuk uit de hindoe-literatuur staat dus volledig haaks op de bijdrage van zr. Maria-Hadewijch (cf. *supra*), die deze literatuur afdeed als een “berg zand” met hier en daar een “goudkorrel” tussen. Op twintig jaar tijd was de manier waarop andere religies werden benaderd werkelijk totaal veranderd.

In het laatste nummer van het decennium zat een bijzonder katern. Het thema was *Sapere aude! Mondigheid in godsdienst en theologie*. Pater Bernard de Cock schreef in zijn inleiding op dit nummer dat we allen denken geëmancipeerd te zijn, maar dat niets minder waar is: we zijn eigenlijk met handen en voeten gebonden aan opgedrongen “waarheidjes”. Het is dus nodig dat men in deze volwassen wordt en durft mondig te zijn. Dit moet ook toegepast worden op geloofszaken en op de theologie. Hier heerst een wederzijds wantrouwen: de kerkelijke gezagsdragers hebben het niet altijd zo begrepen op mondige gelovigen en individuele gelovigen zien niet altijd in dat het leergezag er is om de *communio* van de kerk te behouden en te versterken. Verderop vinden we de tekst *Wat is Verlichting?* van Immanuel Kant, die werd besproken door de dominicaan Jaak Vandenbulcke. Vervolgens werden de ideeën van Kant door J. Lemmens afgetoetst aan de hedendaagse situatie. Bertrand De Clercq schreef een slotbijdrage over de vertaling van het ‘mondig christen-zijn’ in politieke termen.

Beeldende kunst en film

Het past om op het einde van dit deel terug te komen op de bijdragen over cultuur in het tijdschrift in de jaren '70. Poëzie en literatuur zijn

hierboven reeds aan bod gekomen. Op het vlak van beeldende kunst zien we dat bijdragen over contemporaine kunstenaars werden afgewisseld met bijdragen over kunstenaars uit het verleden. Zo staan de besprekingen van het werk van Frans Masereel, Dali, Picasso en Francis Bacon broederlijk naast overzichten van het oeuvre van Bosch en Bruegel. In 1971 verscheen er een artikel over *Computerkunst en grafiek*, dat de bescheiden ambitie had om een verkenning van deze materie te zijn. Later werden er echter nooit meer bijdragen over deze nieuwe kunstvorm opgenomen. Bijzondere bijdragen gingen over stripverhalen en over architectuur, twee kunstvormen die voordien nooit echt behandeld werden in het tijdschrift.

Inzake filmkunst vinden we in dit decennium opnieuw een bijdrage van Anton Dronkers, ditmaal over kannibalisme en de moderne film. Daarnaast zijn er ook besprekingen van de films van Ingmar Bergman en Raoul Servais. In 1973 verscheen er een speciaalnummer over de film als “spiegelbeeld van een cultuur”. In dit nummer werden films uit de Derde Wereld besproken, films die hun ‘eigen cultuur’ hadden gecreëerd (zoals bv. Kubricks *A Clockwork Orange*, de films van Sergio Leone en de sciencefictionfilm *Planet of the Apes*) en werd het commerciële uitmelken van bepaalde films (zoals de *Godfather*) behandeld. Muziek werd nauwelijks nog besproken in *Jeugd en Cultuur* in de jaren '70.

1980–1983

Midden 1978 gaf pater Waelkens, die *Jeugd en Cultuur* bijna een kwarteeuw lang had geleid, de fakkel door aan zijn jongere confrater Bernard de Cock.³⁵ Inhoudelijk gezien was er één groot verschil tussen Waelkens en de Cock: onder deze laatste verschenen er beduidend minder bijdragen die rechtstreeks gingen over de Derde Wereld en over allerlei problematieken op internationaal niveau. Deze thema's hadden in grote mate de inhoud van het tijdschrift in de jaren '60 en vooral in de jaren '70 bepaald. Dit betekende evenwel niet dat het tijdschrift minder maatschappijbetrokken werd onder de redactie van de Cock, maar eerder dan een rechtstreekse benadering van deze kwesties werd er nu geopteerd voor een onrechtstreekse invalshoek (bv. via de filosofie, de literatuur enz.). Er was ook nog een praktisch verschil tussen de twee opeenvolgende hoofdredacteurs: onder de Cock verscheen het tijdschrift opnieuw maandelijks én stipt op tijd, wat maar zelden gebeurde bij Waelkens door een mengeling van diens perfectionisme en uitstelgedrag.

Twee medewerkers verdienen hier nog een speciale vermelding: Gerard Buschman en Cornelis Verhoeven. Buschman schreef vanaf de jaren '70 bijdragen voor het tijdschrift, voornamelijk over religie. Hij was een soort mystieke vrijdenker die zich verzette tegen verdrukken-

³⁵ Veel informatie over *Jeugd en Cultuur* in deze periode werd mij aangereikt door p. Bernard de Cock, die ik interviewde te Gent op 29 oktober 2015.

de en anonimiserende mechanismen in de maatschappij en die leefde volgens zijn eigen christelijke en quasi ascetische principes. Op een dag stond Buschman in Borgerhout voor de deur en bood hij spontaan zijn hulp aan bij Waelkens. Daar deze het niet gewoon was om samen te werken, was hij hierdoor helemaal in de war. Onder hoofdredacteur de Cock werd Buschman nog nauwer betrokken bij het tijdschrift, en hij bepaalde mee de koers die het tijdschrift aan het einde van de jaren '70 en het begin van de jaren '80 ging varen.

Cornelis 'Kees' Verhoeven was classicus en filosoof. Zijn eerste bijdrage voor *Jeugd en Cultuur* (over Etruskische grafgeschenken) dateert van de jaargang 1963–1964. Ook voor de volgende jaargang schreef hij nog een bijdrage, ditmaal over de klassieke beeldhouwkunst. Daar stopten zijn bijdragen over de Oudheid echter: vanaf dan schreef hij enkel nog essays van meer filosofische aard. Pater Waelkens kon steeds een actueel thema naar Verhoeven doorsturen, en enkele dagen later al kreeg hij dan van hem een uitgetypt artikel daarover in de bus. Verhoeven had zelf lang lesgegeven in de middelbare school, en daardoor was zijn schrijfstijl ook aangepast aan het niveau van scholieren. Hij was tevens een groot bewonderaar van Buschman.

Mijn vaststelling dat muziek en architectuur, maar evengoed dans en toneel, onderbelicht bleven in het tijdschrift, geldt evenzeer voor de jaren '80. Opnieuw zijn het voornamelijk poëzie en literatuur die hier werden behandeld. Opmerkelijk is dat er nog maar zelden Vlaamse schrijvers of dichters aan bod komen. Een bijdrage van Herman De Coninck over humor in de poëzie is in dat opzicht een vreemde eend in de bijt tussen bijdragen over Tsjechov, Dostojevski, Robert Graves, William Golding en Marguerite Yourcenar. De Nederlandse literatoren zijn dan wel weer wat beter vertegenwoordigd, met o.a. een bloemlezing uit het werk van Hein Stufkens, verschillende besprekingen van gedichten van Ida Gerhardt door Frans Berkelmans O.S.B. en een bijdrage over Karel van het Reve.

In 1982 verschenen er twee speciaalnummers, geredigeerd door Margreet Blees. In het eerste nummer liet Blees alleenstaande ouders en hun kinderen in de directe rede hun verhaal vertellen. Hierin kwamen ook gescheiden en ongehuwden aan het woord, alsook een donor-moeder. Het tweede nummer omvatte twee aparte delen: een over moeders van grote gezinnen en een over alleenstaande oudere vrouwen en mannen. In dit laatste deel deden o.a. een oudere priester en een uitgetreden kloosterzuster hun zeg. De priester zei dat hij het zelf nooit als een groot gemis had ervaren dat hij niet was getrouwd, maar hij wilde wel dat de mogelijkheid bestond. De uitgetreden kloosterzuster klaagde het gebrek aan vrijheid en zelfstandigheid in het klooster aan. Blees gaf hier dus een forum aan personen en ideeën die zeker nog niet overal aanvaard waren.

Filosofie en religie kregen ook in de jaren '80 veel aandacht in *Jeugd en Cultuur*. Zo schreef Luc Bouckaert, professor in de wijsbegeerte aan de KU Leuven, een artikel over Marx en het historisch materialisme en

over ethiek in een tijd van technologische vooruitgang. In de jaren '70 had Bouckaert ook al bijdragen over Levinas geschreven voor het tijdschrift. Bouckaerts vrouw, Rita Ghesquière, droeg eveneens verschillende artikels aan voor *Jeugd en Cultuur*, onder andere over jeugdliteratuur. Ghesquière was een nicht van pater Waelkens, en was zo via hem betrokken geraakt bij het tijdschrift.

Andere filosofen die werden behandeld in het tijdschrift waren Habermas, Heidegger en Leszek Kolakowski. Kolakowski was een Poolse marxistische filosoof, die diep ontgoocheld raakte door de realiteit van de communistische regimes in zijn vaderland en in de Sovjet-Unie. Door zijn daaropvolgende kritiek op het regime verloor hij zijn leerstoel en ging hij in ballingschap naar het Westen. Door een figuur als Kolakowski voor het voetlicht te plaatsen, bleef het tijdschrift dus aandacht besteden aan de marxistisch-communistische ideologie en de regimes die zich hierop baseerden of zeiden zich te baseren. De Koude Oorlog hing nog steeds als het zwaard van Damocles boven ieders hoofd. In dit licht moet ook de bijdrage van filosoof Rudi Visker over de televisiefilm *The Day After* gelezen worden. Visker betrok in zijn artikel de filosofie van Hobbes op deze film, die gaat over het uitmonden van de spanningen tussen Oost en West in een nucleaire oorlog.

Op het vlak van het christendom valt vooral het eerste nummer van de jaargang 1982-1983 op. Bernard de Cock schreef in zijn inleiding op dit nummer dat de mens een zinzoeker blijft, wars van het geweld, de eenzaamheid, de stuurloosheid en het egoïsme waaraan onze wereld vandaag de dag ten prooi is gevallen. Religie als het kader waarbinnen de mens naar antwoorden zoekt op zijn meest fundamentele existentiële vragen, is dus nog steeds uitermate zinvol. In het vervolg van het nummer belichtten enkele auteurs het fenomeen religie vanuit verschillende invalshoeken. Zo werden er o.m. artikels opgenomen van Louis Dupré (over geestelijk leven in een geseculariseerde tijd), Leonardo Boff (over mystiek-spiritualiteit en politieke actie) en Lowie Peeters (over Jan van Ruusbroec). Over andere godsdiensten verschenen er in de jaren '80 o.m. bijdragen van de dominicaan Emilio Platti (over *Islam, godsdienst en staat*) en filosoof en sinoloog Ulrich Libbrecht (over het zen- en ch'anboeddhisme).

Het einde van *Jeugd en Cultuur*

Voor jaargang 1982-1983 werd besloten om *Jeugd en Cultuur* nog maar één keer om de twee maanden uit te geven; men ging dus van negen naar zes nummers. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het aantal (fysieke) nummers van het tijdschrift in de voorgaande jaargangen *de facto* ook maar rond de zeven lag, dit door de vele dubbelnummers. Het terugschroeven van het aantal nummers was een teken aan de wand. Toch klonk de aankondiging in het laatste nummer van 1982-1983 dat het tijdschrift ermee ophield als een donderslag bij heldere hemel.

De toenmalige provinciale overste van de Vlaamse dominicanen, Joris Clemens Backeljauw, schreef een *Ten Afscheid* als inleiding op dit laatste nummer. “Een vriend heeft opgehouden met leven”, zo stelde hij. Deze ‘vriend’ wilde liever “jong en fris” in de herinnering van zijn lezerspubliek verder leven, “verzorgd naar inhoud en vorm”, dan niet meer dezelfde kwaliteit te kunnen bieden en een schim van zichzelf te worden. Uitzicht op enige opvolging was er ook niet. Een terugblik op zevenentwintig jaar *Jeugd en Cultuur* was evenwel zeker de moeite, want wie al deze jaargangen doornam, vond ook “nu nog een schat van steengoed geschreven artikels en kunstzinnig uitgezochte foto’s, die de culturele waai-er van Noord en Zuid, van Oost en West gedurfd ontvouwd hebben en breedslagerig bewogen in de kille of zwoele lucht van het tijds-klimaat”³⁶.

Pater Backeljauw kwam in zijn afscheidswoord ook nog even terug op de voorloper van *Jeugd en Cultuur*, *Jong Kultuurleven*. De meewerkende kunstenaars van toen hadden hun kennis en passie willen overdragen op de schoolgaande jeugd. Ook al was het tijdschrift naar stijl en inhoud soms nogal “bevoogdend”, toch had “dialogoog” met de jeugd steeds vooropgestaan. De naamswijziging in 1960 was dan ook “de logische consequentie” van deze openheid en dit verlangen om in gesprek te treden. Backeljauw vervolgde: “In kritische openheid werd gewerkt aan een confrontatie met de onderliggende stromingen van de culturele ervaringen die zich uitten in de literaire, maar ook beeldende en auditieve of bewegende kunst, in het sociaal gebeuren, in de wijsgerige essays, in het groeiproces van de moderne technologie en de industriële uitbouw, in de godsdienstige verschuivingen en in de persoonlijke reflexen van de mens in de maatschappij. ‘Jeugd en Cultuur’ verscheen degelijk ‘naar inhoud en vorm’ omdat het, zoals een criticus het eens formuleerde, ‘de jeugd ernstig nam’”³⁷.

Wat was nu de aanleiding voor het stoppen van *Jeugd en Cultuur*? Backeljauw lijkt er in zijn *Ten Afscheid* op te wijzen dat het tijdschrift was ‘meegegroeid’ met zijn lezers, en dus veeleer een ouder publiek bereikte dan de beoogde doelgroep. Wie de bijdragen uit de laatste vijftien jaar van het tijdschrift bekijkt, kan zich inderdaad afvragen of vele daarvan eigenlijk niet te moeilijk waren voor scholieren. Het systeem dat in de jaren ’50 en ’60 het tijdschrift groot had gemaakt, nl. dat waar-bij leerkrachten in de klas artikels bespraken uit het tijdschrift en daar-om hun leerlingen vroegen een abonnement te nemen, was al begin jaren ’70 aan zijn laatste adem toe. De strikt culturele bijdragen, die het handigst bruikbaar waren in de klas, maakten ook niet langer de hoofdmoot van het tijdschrift uit. De shift inzake lezerspubliek hing ook samen met een daling van het aantal abonnees. Begin jaren ’80 be-droeg het bestand nog maar enkele duizenden – een hele terugval, als men denkt aan de 20 000 abonnees uit de jaren ’60.

In dit artikel heb ik gesteld dat bij de overgang van *Jong Kultuurle-ven* naar *Jeugd en Cultuur* het tijdschrift stevig in dominicaanse handen

36 J. BACKELJAUW, *Ten Afscheid*, in *J&C* 27 (1982–1983) nr. 6, 386–387, p. 386.

37 J. BACKELJAUW, *Ten Afscheid*, p. 387.

kwam. Al snel werd het echter “het blad van Piet Waelkens”. Waelkens heeft op doorslaggevende wijze zijn stempel gedrukt op het tijdschrift. Hij bepaalde de inhoudelijke lijn, waarbij persoonlijke motieven dikwijls een rol speelden. Bernard de Cock probeerde de redactie opnieuw te versterken en zijn confraters meer bij het tijdschrift te betrekken (zoals bv. blijkt uit het themanummer *Sapere aude!*). Op dat moment lieten de gevolgen van de roepingencrisis bij de Vlaamse dominicanen zich echter al goed voelen, waardoor de mankracht niet werd gevonden om er opnieuw een ‘dominicaans project’ van te maken.

Samenvattend kunnen we stellen dat *Jong Kultuurleven* in de jaren '50 nog volledig in de idealistische sfeer van de eerste helft van de 20ste eeuw zat, op cultureel vlak klassieke opvattingen uitdroeg en een mengeling van rigoureuze katholicisme en Walgraves christelijk humanisme huldigde. In de jaren '60, met de doorstart van het tijdschrift als *Jeugd en Cultuur*, werd het inhoudelijk echter al snel over een andere boeg gegooid. De blik van het blad verruimde sterk; progressieve en alternatieve kunstenaars kregen meer aandacht en men ging nog meer over de grenzen heen kijken. Op het vlak van kerk en geloof werd het tijdschrift bevangen door de conciliaire geest en liet het zich gematigd kerkkritisch uit. Daarnaast legde men een grote openheid aan de dag voor andere levensbeschouwingen en allerhande filosofische denkwijzen. In de jaren '70 valt vooral het grote aantal bijdragen over de Derde Wereld, conflicten op internationaal niveau en kwesties als racisme, rechtvaardigheid enz. op. Dat het blad hier zo sterk op focuste had in de eerste plaats met de persoon van Waelkens te maken, maar kan zeker niet los worden gezien van de tijdsgeest. Zo merkte iemand in deze periode ook over grote broer *Kultuurleven* op dat dit tijdschrift “wel veel leven maakte maar weinig cultuur verspreidde” – waarop deze het volgende antwoord kreeg van de redactie: “in elk geval geen cultuur zonder leven”³⁸. Dat *Jeugd en Cultuur* een kind van z'n tijd was, wordt nog het duidelijkst wanneer we de vele bijdragen bekijken die tegen de achtergrond van de Koude Oorlog geschreven werden.

Het tijdschrift bekleedde kwalitatief een unieke plaats in het Vlaamse (en Nederlandse) jeugdtijdschriftenlandschap. Op de drempel van het digitale tijdperk bleek echter dat het tijdschrift zich onvoldoende had weten aan te passen. Poptijdschriften speelden in op de rages van het moment, wat *Jeugd en Cultuur* niet kon en niet wilde doen. Voor een diepgaande herbronning en heroriëntering werd onvoldoende mankracht gevonden. Zo hield deze vriend – met opgeheven hoofd – op met leven.

38 B. DE CLERCQ & J. LEMAN, *Kultuurleven in de jaren zeventig. Een herlezing*, in *Kultuurleven* 51 (1984) 17–31, p. 17.